

Національний університет «Острозька академія»
Факультет романо-германських мов
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота
магістра
на тему:

Морфологічні та лексичні ізоглоси баварського діалекту німецької мови

Виконала: студентка 6 курсу, групи МА-61
Спеціальності: 035 Філологія
спеціалізації: германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська
Шаталова І. А.
Керівник Цолін Д. В.
Рецензент _____

Острог – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	8
ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ	8
1.1 Історичні та соціолінгвістичні чинники, що вплинули на формування говірок Баварії.	8
1.2 Іншомовні впливи	19
1.2.1. Вплив французької мови на баварський діалект	19
1.2.2. Вплив англійської мови на баварський діалект	22
1.2.3. Вплив латинської мови на баварський діалект	23
1.2.4. Вплив італійської мови на баварський діалект	26
1.2.5. Вплив ретороманської мови на баварський діалект	27
ВИСНОВКИ	39
РОЗДІЛ 2	40
ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ	40
2.1. Загальні фонетичні особливості баварського діалекту	40
2.2. Особливості північно-баварського діалекту	45
2.3. Особливості середньобаварського діалекту	46
ВИСНОВКИ	48
3.1 Лексика для привітання та прощання (Grußformeln)	49
3.2 Пори року та дні тижня (Jahreszeiten und Wochentage)	51
3.3 Їжа та напої (Essen und Trinken)	54
3.4 Баварські приказки та ідіоми	55
3.5 Пестливі слова у баварській мові	58
ВИСНОВКИ	60
РОЗДІЛ 4	61
МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ	61
4.1. Артиклі	61
4.2. Рід слова	62
4.3. Займенники	64
4.4. Прикметники	66

4.5. Морфологічні особливості дієслів	68
4.6. Модальні дієслова.....	68
4.7. Кон'юнктив	69
ВИСНОВКИ	72
<i>ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ</i>	<i>73</i>
<i>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....</i>	<i>75</i>

ВСТУП

Майже усі мови світу мають різні діалектні варіації. Діалект (від грецької *dialegomai* – вести розмову, спілкуватися) – це лінгвістична одиниця територіальної диференціації мови. Діалект – це не тільки мовна варіативність, а й окрема соціокультурна ланка, яка дозволяє окреслювати територіальні кордони та етнічні та культурні групи населення.

Баварський діалект є одним із найпоширеніших діалектів у Німеччині, однак на даний час саме ця говірка втрачає свою популярність, що загрожує їй опинитися серед списку мертвих мов. Для збереження та передачі мови важливо заглибитись у її історію, розвиток та лінгвістичні особливості.

Варто зазначити, що баварський діалект має не лише наукову та лінгвістичну цінність, а також має важливе культурне значення для баварців. Оскільки баварський діалект є традиційною історичною говіркою для окремої етнічної групи, він має також важливе історичне значення для Німеччини та усього світу в цілому.

Багато науковців доклали своєї праці до вивчення баварського діалекту. Серед яких Йоган Андреас Шмеллер, відомий германіст та дослідник баварського діалекту, який уклав найбільший словник баварського діалекту «Баварський словник»[29]. Людвіг Цетнер також зробив вагомий вклад у вивчення діалекту. Він написав книгу, у якій детально описав особливості баварського діалекту, історію його розвитку та граматику[21].

Однак, баварський діалект і досі залишається маловивченою говіркою та заслуговує особливої уваги та детального вивчення. Тож важливо зазначити, що **актуальність** магістерської роботи полягає у описі, аналізі та вивченні баварського діалекту. Окрім цього, варто пам'ятати, що мова – це змінне, не статичне явище, яке здатне до постійних змін, тому важливо створити опис історичного та лінгвістичного становлення баварського діалекту та виокремити соціальні та культурні чинники, які на нього впливали.

Адже баварський діалект, заткнувшись із проблемою занепаду, тільки зараз починає привертати увагу сучасних науковців.

Мета наукової роботи – структуроване дослідження історичних, соціологічних особливостей баварського діалекту та аналіз його морфологічних, фонетичних та лексичних ізголосів. Можна також виокремити ряд завдань, що були поставлені під час написання цієї роботи:

- 1) проаналізувати вплив історичних та соціолінгвістичних чинників на формування баварського діалекту;
- 2) охарактеризувати та з'ясувати основні історичні етапи розвитку баварської говірки;
- 3) охарактеризувати та зібрати основні відомості про вживання баварської мови у історичних книгах та стародруках;
- 4) проаналізувати історичні події, що спричинили вплив іноземних мов на баварський діалект;
- 5) описати та проаналізувати вплив інших мов (французької, латинської, англійської, італійської, ретороманської) на лексичний склад баварського діалекту та його фонетичні та граматичні особливості.
- 6) створити діахронічний опис баварського діалекту;
- 7) охарактеризувати та проаналізувати основних фонетичних особливостей баварської говірки, а також виокремити регіональні фонетичні ознаки;
- 8) проаналізувати та описати етимологічні характеристики лексичного складу баварського діалекту;
- 9) виокремити основні морфологічні особливості баварського діалекту.

Об'єктами дослідження у цій роботі є історичні та соціолінгвістичні чинники формування баварського діалекту, а також його основні фонетичні, лексичні та морфологічні особливості.

Предметом дослідження є лексичні, морфологічні та синтаксичні ізголоси баварського діалекту.

Теоретичною базою дослідження стали праці Людвіга Цетнера, Герасімової Є. М., Кусько К. Я., Людвіга Шпанле, Соколової А. М., Коноріх І., Міттермаєр С., Александрової О.А. та інших науковців.

Під час написання роботи було застосовано низку методів. **Описовий метод** для опису історичних подій та загальних характеристик баварського діалекту. **Аналітичний метод** дав можливість проаналізувати низку морфологічних та фонетичних особливостей діалекту. За допомогою **методу аналогії** було описано утворення та походження баварських слів з інших мов. **Індуктивний метод** був застосований для обміркування особливих характеристик описаної теми.

Практична значимість дослідження полягає у тому, що усі результати дослідження можна використовувати для підготовки курсів з германістики, мовознавства та німецької мови. Зокрема, результати дослідження можна використати для побудови окремого курсу з баварського діалекту для студентів, які вивчають німецьку мову в університеті чи спеціалізованій мовній школі.

Структура роботи. Дана магістерська робота складається зі вступу, чотирьох основних розділів, кожен з яких містить висновок, та списку використаної літератури.

У **вступі** можна ознайомитись із основними теоретичними відомостями дослідження, обґрунтуванням актуальності роботи, методами, що були використані під час проведення дослідження, теоретичною базою роботи та короткою структурою наукового дослідження.

Перший розділ магістерської роботи висвітлює теоретичні характеристики становлення баварського діалекту. У цьому розділі з'ясовано основні історичні та соціолінгвістичні особливості формування баварського діалекту. Також цей розділ висвітлює інформацію про вплив інших мов на баварський діалект, а також містить інформацію про діахронічний розвиток діалекту.

Другий розділ присвячено опису та аналізу основних фонетичних характеристик баварського діалекту та його територіальних говірок. Висвітлено кілька фонетичних явищ, що впливають на варіацію вимови слів та окремих фонем.

У *третьому розділі* описано лексичний склад баварського діалекту. Також у цьому розділі висвітлена етимологія баварської лексики, підібрано літературні еквіваленти німецькою мовою та здійснено переклад слів та виразів характерних для діалекту.

Четвертий розділ містить інформацію щодо морфологічних характеристик баварського діалекту. У цьому розділі також можна ознайомитись із морфологічними рисами що схожі до або відмінні від літературної баварської мови.

У *висновках* здійснено узагальнення аналізованої інформації та висвітлено досягнення мети наукової роботи.

У *списку використаної літератури* подано книги та праці, на основі яких було здійснено дослідження.

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

1.1 Історичні та соціолінгвістичні чинники, що вплинули на формування говірок Баварії.

Кожна мова має певні територіальні особливості. Найбільш помітними є такі, як відмінне від літературної мови слововживання, граматичні форми, синтаксичні конструкції та вимова звуків. Існує багато різних причин утворення діалектів. Вони можуть утворюватися внаслідок розшарування соціальних класів населення на нижчі та вищі класи або з внаслідок певних територіальних особливостей[1;31].

Можна краще оцінити природу та різноманітність діалектів, розуміючи історичні, соціальні, культурні та інституційні обставини, за яких вони розвивалися. Говорячи про баварський діалект, потрібно пам'ятати, що мовну базу утворили ще перші німецькі племена. У той час Німеччина складалася з сотень королівств, князівств і міст-держав різних видів і розмірів. Ці розколи сприяли розвитку багатьох унікальних характеристик серед діалектів[10; 10].

Зараз у Німеччині мову можна поділити на три основні форми – це літературна мова, побутова-розмовна мова, або Umgangssprache, та низка територіальних діалектів. Щодо побутової розмовної мови, варто зазначити, що її можна назвати наслідком певного симбіозу між діалектами та літературною мовою.

Діалекти можна охарактеризувати як глибоко історичне поняття. Частота вживання та стійкість діалектів пояснюється історичними умовами та подіями. У Німеччині діалекти були доволі поширеним явищем, зокрема через сильну феодальну роздробленість країни у старі часи. Однак, діалекти німецької мови зберегли своє значення та функцію набагато сильніше ніж інші мови. Із становленням єдиної загальнонаціональної мови, велика частина діалектичних аспектів увійшла у національну мову. Велика кількість фонетичних, лексичних та граматичних явищ увійшла до

загальнонаціональної мови, тим самим підкреслюючи взаємодію та тісний зв'язок між історією народу та історією мови[2; 41].

Баварський діалект - це найвіддаленіша від сучасної літературної німецької мови говірка. Баварський діалект, або як його називають у Баварії *Boarisch*, відноситься до південно-німецьких мов. Широко відомо, що сучасні діалекти німецької мови складають дві великі групи: нижньонімецькі та верхньонімецькі діалекти. Баварський діалект входить до другої групи верхньонімецьких діалектів. У свою чергу, баварський діалект ділиться на діалекти Північної Баварії та Південної Баварії.

Історія баварських діалектів сягає корінням у раннє середньовіччя.

Баварський діалект бере свій початок із мови, якою користувалися ще представники племені баварів, яке вперше було згадане у шостому столітті нашої ери. Варто зазначити, що однією із найважливіших письмових згадок про існування племені баварів є «Баварська правда». « *Baiuvariorum*» або «Баварська правда» - це збірка прав та первинного укладу баварського племені, яка включає в себе сімейні, договірні, кримінальні та інші права[3; 23].

Те, що баварці розмовляють великою кількістю діалектів, пояснюється тим, що баварський народ відчуває сильне почуття єдності, коли мова йде про їх батьківщину. Велика кількість баварців ідентифікує себе більше як баварців, аніж як німців. Це почуття єдності часто поширюється на всю Баварію, але воно також часто буває дуже регіональним та політичним. Наприклад, жителі Франконії позиціонують себе більше франками аніж баварцями. Для них також має значення чи вони походять з Нижньої Франконії, Середньої Франконії або Верхньої Франконії. Це почуття згуртованості можна звести навіть до найдрібніших деталей. Однак навіть у маленьких громадах є спроби виділити себе за допомогою певних ідіом. Наприклад, Іпхофен та Шлюссельфельд, які знаходяться на відстані приблизно 35 кілометрів мають різницю у лексиці. Жителі Шлюссельфельд

«Sommersprossen» називаючи веснянки, а жителі Іпхофену називають «Muggaschiss». Природні лінгвістичні межі часто обумовлені факторами навколишнього середовища, такими як, річки або гори. Наприклад річка Лех (Lech) є мовною межею. На захід від Леха розмовляють швабською, а на сході баварською[9].

Плем'я баварів створило племінне герцогство, яке розташовувалось на території сучасної Баварії, а також охоплювало частину Австрії. Саме тому баварський діалект також називають австро-баварським діалектом. Сфера впливу Баварії на німецьких територіях змінювалась протягом всього існування Німеччини. Саме ця область змогла зберегти свої вагомні відмінності від усіх інших територій, а також значною мірою свою незалежність.

З початку восьмого століття у Баварії правила сім'я Віттельбах, яка і досі вважається баварською королівською родиною. Згодом у 1871 році Баварське королівство стало частиною Німецької імперії, внаслідок чого воно почало втрачати свою автономію. З того часу Баварія не полишала складу Німеччини. Однак, Баварія також мала стан Freistaat (Вільна держава), що виділяв її як територію із більшою автономією. Якщо законодавчі переваги цього стану не мали особливого значення для громадян, то його фактичний вплив на соціальне сприйняття громадянами себе у соціумі значно відрізнявся від громадян інших федеративних земель. Саме через це з часом баварці усвідомили, що відрізняються від більшої частини нації, до якої вони належать. Політичне та історичне усвідомлення доповнилось також усвідомленням лінгвістичної різниці. В таких випадках саме мова стає інструментом, що допомагає людині встановити особисту та соціальну приналежність до групи певної меншини чи спільноти. Це - символ та інструмент, що підкреслює відмінності ідентифікує і, певною мірою, чинить опір чинним національним стандартам.

Найбільша різниця виявляється між термінами «Bayerisch» та «Bairisch». Обидва прикметники означають баварський, однак вони несуть

різний контекст і часто плутають мовців. Bairisch позначає мову та культуру баварців, тоді коли Bayerisch має більш історичний та політичний відтінок, оскільки окреслює територію охоплену Вільною державою Баварією. Bayerisch – це збірний термін для ряду регіональних особливостей, кожна з яких має свої характерні локалізовані ознаки. До прикладу на політичному та адміністративному рівні Баварія відома як Вільна держава Баварія (Freistaat Bayern), її мешканці баварці. Баварський (Bayerish), як прикметник, стосується усіх аспектів політично визначеної вільної держави, включаючи Верхню Баварію (Oberbayern), Нижню Баварію (Niederbayern), Оберпфальц (Oberpfalz), Швабія (Schwaben) та верхня, середня та нижня Франконія (Ober-, Mittel-, Unterfranken).

Варто зазначити, що культурний регіон Baiern поширюється далеко за межі політичного простору Вільної держави. Важливим є також те, що територія, на якій розмовляють баварською говіркою охоплює не тільки Стару Баварію, але також включає Австрію, за винятком Форарльберга, де переважає алеманський діалект. Північна частина Вільної держави, Франконія, також виключається з баварської діалектної групи, оскільки серед діалектних різновидів є східнофранкські[5].

Щодо особливостей баварської говірки існують численні риси, які відрізняють її від стандартних німецьких говірок, як граматично, так і лексично. Для того, щоб зрозуміти становище та статус баварського діалекту в німецькій мові, необхідно коротко розглянути основні історичні та мовні особливості у Німеччині загалом. Німеччина стала єдиною національною державою лише у II половині XIX століття. Тривала роздробленість та остаточна федералізація Німеччини сприяла прояву толерантності до діалектів, часто поєднаних із порівняно високим статусом діалектів.

Німецьку мову в середні віки можна класифікувати як доволі поліцентричну, значною мірою через зміни влади між різними партіями та династіями, що керували Німецькою імперією.

Німецька мова з'явилась рано, але була витіснена латинською мовою на письмі у X-XI століттях за правління династій Саліан та Гогенштауфен. Знайдені рукописи вказують на значну кількість локалізованих говірок або навіть сумішей регіональних німецьких діалектів, які варіювались залежно від того, звідки походили автори рукописів. Зі збережених рукописів можна скласти міцну письменницьку традицію, що склалася на півдні Німеччини, включаючи Баварію.

У чотирнадцятому столітті за правління Людвіга Баварського (1313–1347), на мову імперії сильно вплинув баварський діалект. Вчені припускають, що баварський діалект мав великий вплив на тогочасну літературну німецьку мову протягом декількох десятиліть. Однак, зміни між правлячими династіями імперії означали встановлення різних стандартів для літературної мови.

Приблизно між 1350 і 1650 роками почала з'являтися літературна німецька мова (Hoch Deutsch). Торгівля, а також доступність використання паперу допомогли швидше встановити стандарти правопису та використання мови. Однак, у цей час латинська мова все ще домінувала в освітніх закладах, що значно зупиняло процес поширення стандартної німецької мови. Що стосується торгівлі, то всі торгівельні відносини сильно залежали від німецької мови, як основної мови держави.

Винахід друкарського верстата, який дозволив друк більшої кількості книг допоміг швидше встановити правила письма, які, в свою чергу, вплинули на створення і становлення єдиного стандарту німецької мови.

Поширення та розвиток друкарень нанесли нищівного удару на баварський діалект, як письмовий різновид німецької мови. Саме через поширення стандартної німецької діалекти почали втрачати свою популярність спочатку, як мов друкованих творів та згодом зменшили вживання діалектів, як розмовних говірок.

Одним із переломних етапів у розвитку літературної німецької мови та поступовому відходу діалектів на другий план був переклад Нового Заповіту Мартіном Лютером. Це не був перший переклад Нового Заповіту, він є значущим через свою популярність серед тогочасного населення. Цей переклад став найбільш популярною версією, як була написана тією мовою, яку розуміли на всьому німецькомовному просторі. Мартін Лютер використав відносно недіалектну мову, яка була наближена як до південних, так і до північних діалектів.

Стандарт сформований Мартіном Лютером дедалі набирив все більше популярності і почав використовуватись у різних куточках Німеччини. Деякі університети Німеччини, наприклад університет у Мюнхені, який був і залишається осередком баварського діалекту, сприяли поширенню та стандартизації Німецької мови. Із появою стандарту регіональні діалекти та література написана ними поступово маргіналізувались.

Баварський діалект – це здебільшого розмовна мова, однак існують також і літературні праці написані цим діалектом. Література баварською говіркою – це, як правило, поетичні твори, драматичні твори або окремі діалоги в художніх романах. Найвідоміші автори двадцятого століття, які використовували баварську говірку у своїй творчості, - це Людвіг Тома та Лена Кріст. Їх твори наповнені рисами баварського діалекту, до прикладу в їхніх творах часто трапляються баварські сталі вирази, ідіоми, синтаксис та словниковий запас. Дуже часто носії мови, в даному випадку ті, хто володіє баварським діалектом, часто вважають, що літературна мова часто не здатна виражати поняття, які властиві діалектам. Наприклад у баварському діалекті є таке слово «Grant» - це іменник, що означає злість або «бути у жалюгідному пригніченому стані». Баварці говорять, що цей іменник означає особливий стан душі, який притаманний тільки баварцеві. У цьому випадку літературна німецька не має такого слова у своєму словниковому запасі. Такі приклади сприяють створенню враження автентичності діалекту та ідентичності мовця.

Кардинальна зміна у застосуванні і поширенні баварського діалекту спостерігалася у повоєнній Німеччині. Велика кількість міграцій німецького населення зламала так звану ізоляцію діалектних територій. Географічний діапазон повоєнних міграцій у Німеччині був достатньо великий, оскільки німецькі групи населення з різних регіонів Східної Європи були переселені, деякі шляхом адміністративного переселення під час війни, інші внаслідок втечі чи примусового переселення після війни. Більше ніж десять мільйонів переселенців та біженців зі сходу Німеччини були переселені на вузький простір Західної Німеччини, що становить менше половини довоєнної Німеччини. За статистикою кожен п'ятий житель західної Німеччини вигнанець чи біженець. Серед 17 мільйонів жителів колишньої Російської зони 3,8 мільйона німців були переселенцями[8].

Наслідки цих міграцій і досі майже не описані у літературі. Вчені вважають, що ще рано робити висновки із подій пов'язаних із переселеннями і міграціями, а також, що їх наслідки навряд чи можна оцінити в даний час. Спроба зробити крок до вивчення цього ефекту в на основі спостережень та усних відомостей, зібраних під час навчальної поїздки німецькомовними землями в 1955 році належить Леопольду Вернеру. Він виявив, що міграції та переселення, мали значний ефект на використання діалектів у Німеччині. Саме це він описав у своїй праці «Занепад німецьких діалектів» («The Decline of German Dialects»).

Вернер вважає, що стандартизація німецької мови впливає не стільки на мовлення освічених людей, так званої інтелігенції, які першочергово надавали перевагу літературній мові на всіх рівнях свого життя, скільки на менш освічені верстви населення, які звикли користуватись говірками або діалектними мовами. Мовлення цих верств населення, звичайно, відрізняється від стандартної німецької мови освічених людей, яке більш наближене до літературної мови. Варто також зазначити, що розмовний стандарт сьогодення зберігає зменшений діалектний відтінок. Діалекти аж ніяк не вимерли, але

якщо така тенденція триватиме, місцеві діалекти, а пізніше діалекти у більшому значенні, поступляться місцем провінційним розмовним стандартам. На цей процес також впливає збільшення біженців, зокрема переселенців із інших країн.

Значним соціальним чинником впливу на діалекти, зокрема і баварський діалект, є те, що великі міста, залучають населення з різних діалектних районів. Однак у цього чинника існує також зворотний процес. Стандартизована міська німецька мова зазнає змін відповідно діалектичних мов сільських місцевостей. Особливого оберту така тенденція набула після війни. Через брак житлових приміщень у містах багато робітників фабрики, біженців мешкали у селах навколо міст та щодня чи щотижня їздили до міста, де вони працювали. Для них стандартна мова (міська) ставала важливішою за місцеву мову (діалектичну). Безумовно, можна стверджувати, що робітники повертались до діалектичної говірки поза місцем роботи, тим самим розрізняючи мову підприємства (літературну мову) та повсякденну (діалект)[8; 135-136].

Важливо пам'ятати, що мова – не статичне, а динамічне явище, вона пристосовується до особи або групи людей, відповідно до сфери праці чи соціального положення мовця. Розмовні норми мають декілька шарів придатних для різноманітних соціальних ситуацій. Використання діалектів є лише одним із аспектів цих норм.

Стосовно переселень, варто зазначити, що мова старих поселенців певної місцевості завжди буде займати провідну позицію, однак буде також збагачуватись новою лексикою чи граматичними структурами від мов чи говірок переселенців. Це можна порівняти із змішанням іноземних мов та англійської мови іммігрантів у США.

Однак важливою відмінністю між цими двома ситуаціями є той факт, що в Німеччині місцеві жителі певної території та переселенці мають стандарт літературної мови, яка посилює комунікацію і об'єднує мовців[8; 138-139].

З усього вищезазначеного можна припустити, що літературна німецька мова мала великий вплив на становлення та формування німецького діалекту. Однак, занепад діалектичної говірки значно пришвидшився внаслідок повоєнного переселення, як історичної події.

Здебільшого баварський діалект використовується носіями старшого покоління, для яких діалектне середовище – природне зручне для них для повсякденного спілкування. Але вони перестали бути між собою цілий день і кожен день. Однак наявність великої кількості мовців, які використовують більш стандартний варіант німецької мови, змушує старше покоління переходити на більш стандартний літературний варіант мови, що призводить до меншого використання діалекту.

Одним із соціальних чинників, що впливає на використання діалекту є те, що у деяких сім'ях надають перевагу використанню діалектичної розмовної говірки. Таким чином традиційні емоційні цінності сприяли культивуванню та використанню діалекту серед тих сімей, які не популяризували літературну німецьку мову [8; 151].

Ще одним із соціальних чинників, які несуть великий вплив на використання діалектів – це різниця поглядів поколінь. Різниця у поглядах поколінь призвела до багатьох мовних конфліктів. Сьогодні можна нарахувати зовсім небагато сімей, здебільшого це сім'ї, які живуть у сільській місцевості, де батьки наполягають на підтримці місцевого діалекту. Наслідком цього стало те, що багато дітей стали білінгвами в тому сенсі, що вони розмовляли старим діалектом вдома та літературною німецькою у школі та серед своїх однолітків у школі чи на ігрових майданчиках. Однак, літературна німецька виявилась сильнішою за діалекти, що спричинило те, що навіть діти, які розмовляють діалектом вдома, частково змішують його із літературним варіантом. Вони несвідомо змінюють діалект під впливом стандартної німецької.

З моменту запровадження обов'язкового шкільного навчання викладання стандартної літературної мови в письмовій та розмовній формах було на першому місці. Як широко розповсюджена мова повсякденного життя, сьогодні діалект також визнаний освітньою політикою. Навчальні програми сьогодення вимагають враховувати діалекти та ознайомлювати учнів з належним використанням різних форм мови, особливо під час курсу загальних уроків німецької мови. У 2006 році Міністерство освіти та культури Баварії опублікувало роздатковий матеріал з інструкціями для викладання, куди вони включили тему діалектів у Баварії [11].

Сьогодні в Баварії живе близько 12 мільйонів чоловік, майже половина з них володіє баварським діалектом, що робить його найбільш поширеним в Німеччині. Проте, за класифікацією ЮНЕСКО баварський діалект відноситься до вимираючих, оскільки баварським діалектом користується менше ніж 30 відсотків дітей. Це є наслідком впливу засобів масової інформації, які користуються літературною німецькою мовою. Саме через це діалекти почали все більше відходити на другий план, а також їх почали вважати ознакою недостатньої освіченості.

Про баварців жартують, що краще за все їх національний дух відображає девіз футбольного клубу "Баварія" - "Mia san mia". У дослівному перекладі з баварського фраза означає "Ми - це ми", але точніше її сенс передає фраза "Ми непереможні". Досягати вершин фінансового, спортивного та кар'єрного успіху баварцем безперечно допомагає не тільки працьовитість, а й фірмова баварська самовпевненість.

Відбулося переосмислення з політичної точки зору: у сімдесятих роках літературна німецька мова розглядалася як міра всіх речей, а діалекти мали бути спеціально вигнані з дітей у школі. Сьогодні великі верстви політичної спільноти сприймають різні діалекти в Баварії як культурні цінності, особливо гідні захисту, і просувають їх за допомогою різних заходів. Наприклад, у Мюнхені існує Förderverein Bairische Sprache und Dialekte, який намагається

встановити вживання баварської мови та діалектів сильніше протягом 30 років. Баварці не тільки добре усвідомлюють традиції, коли мова заходить про їхню мову: традиційний традиційний одяг у Баварії також чітко демонструє вплив власної історії на визначення їхнього ідентифікаційного статусу для багатьох громадян Баварії [9].

Отже, на формування сучасного баварського діалекту вплинула низка важливих історичних та соціолінгвістичних чинників. Із найважливіших історичних чинників можна виокремити появу першого твору у Баварії, а згодом друк Біблії, що започаткувала перехід до літературної мови. На поширення та розвиток баварського діалекту впливав також історичний розподіл земель, які входили до складу Баварії. Історичним впливом на розвиток діалекту було також отримання Баварією статусу вільної держави, внаслідок якого відбулись також і соціолінгвістичні та психологічні зміни у сприйнятті народом мови та своєї культури.

Серед соціолінгвістичних чинників можна також виокремити кілька найважливіших, які значно вплинули на говірку. Один із таких - це переселення в середині країни та імміграція. Наслідком цих соціальних процесів є змішання мови різних регіонів та країн із мовою певної місцевості, в даному випадку Баварії, а також зменшує попит на використання діалекту на користь єдиної літературної мови, що значно полегшує спілкування між людьми різних регіонів та національностей.

Втрата популярності мови через соціальні стереотипи – це також важливий критерій для розвитку баварської мови. Через стереотипне порівняння носіїв баварського діалекту із нижчими верствами населення, а носіїв літературної мови із інтелігенцією із високим рівнем освіти – вживання діалекту стало втрачати популярність. Як наслідок, діалект майже зник із великих міст та містечок, а залишився у вживанні у жителів сільської місцевості.

До втрати популярності діалекту призвело також те, що він втратив популярність серед молоді та дітей. Така тенденція набрала оберти не тільки через попередній чинник, а також і через поширення літературної німецької мови у навчальних закладах.

Отже, можемо зробити висновок, що соціальні та історичні процеси значно впливають на розвиток мови та культури не тільки на території цілої держави, а також і регіонально. Вони можуть спричинити як піднесення та популярність мови, так і втрату популярності, її занепад чи повне вимирання.

1.2 Іншомовні впливи

Внаслідок низки історичних подій, кожна мова може потрапити під вплив інших кардинально відмінних від неї мов. Баварська говірка не стала виключенням. Іншомовний вплив присутній майже у всіх мовах і цей вплив на мову чи говірку не можна недооцінювати. Це мовне явище може вплинути, як на лексичне, так і на граматичне чи фонетичне наповнення мови чи говірки. Мета цього розділу проаналізувати та розглянути наслідки впливу інших мов на баварську говірку. Описати історичні події, які вплинули на змішання мов. Проаналізувати та описати приклади запозичених слів у баварському діалекті.

1.2.1. Вплив французької мови на баварський діалект

У різні історичні часи баварський діалект піддавався під вплив різних мов. На баварську говірку впливали такі мови, як латина, французька, італійська, англійська, а також ретороманська мови.

Впродовж довгої історії розвитку баварської мови баварці перейняли велику кількість слів та фраз з французької мови. Однак, варто зазначити, що велика кількість запозичень змінила своє значення. Так, до прикладу слово «Bagasch» позначає зграю, а не багаж (нім. Gepäck), як у перекладі з французької.

Особливого апогею свого впливу на баварський діалект французька мова досягла у 17 столітті причиною чого стало правління короля Людовіка (1638 – 1715 роки). Саме у цей час французька мова вважалася мовою освіченої інтелігенції, хоча були і ті, кому вона не подобалась. Лінгвіст Ганс Ульріх Шмід саме так описав цей часовий період: «Велика хвиля французьких іноземних слів наздогнала німецьку в період абсолютизму»[13].

Черговий поштовх для популяризації французької мови у Баварії відбувся в епоху імператора Наполеона (1769-1821). У той час французькою почали говорити не лише представники вищого класу, тобто правлячі верхівки населення, а й жителі міст та містечок, тобто представники середнього класу. Французька мова навіть закріплювалась через її використання у повсякденному житті. Солдати та торговці вагомо вплинули на поширення французької серед жителів міст та сіл. Завдяки широкому використанню французька забарвила також і діалекти.

Під час наполеонівської ери з її численними баварсько-французькими союзами та війнами до словникового запасу баварського діалекту увійшла низка військових назв та термінів. Такими термінами були «Cheveuleger» легка кінна кавалерія (нім. leichter Reiter), однак, варто зазначити, що у діалекті це слово здобуло певних змін, тож воно вживалось як «Wallischer» або «Schwalanscher». Цей термін зустрічається у рядках баварської пісні про старого солдата «Nix schönres nicht auf Erden als was ein Wallischer!»[13]

Такий розвиток подій у Мюнхені спостерігався також за часів княгині Аделаїди, яка переїхала з Савойї до Баварії в 1652 році. Її переїзд дещо змінив лад придворного життя Мюнхена. Аделаїда, дружина князя Фердинанда Марії, запросила із собою із Франції не тільки живописців, будівельників та музикантів, але й невідомих дам, лакеїв та кухарів. Саме це спричинило пришвидшений перехід на французьку мову у Мюнхені.

Можна припустити, що саме у той час мюнхенці перейняли із французької такі терміни, як «Parapluie» або «Parasol» (нім. Regenschirm) парасолька або

«Spektakel» (нім. Schauspiel) спектакль. Запозиченими стало також таке слово, як «Visasch» (нім. Gesicht) обличчя.

У 1782 році літописець Лоренц фон Вестенрідер висловив своє невдоволення, зазначивши, що вищі класи Мюнхена краще володіють французькою та італійською мовами, аніж своєю рідною мовою[12].

Значна частина запозичених слів припадає на культурну сферу життя. Із французької мови перейшли такі слова, як «Tanz» – танець, «Reim» – рима, «Abenteuer» – пригода, «Palast» – палац. Згодом ці слова увійшли також і до літературної німецької мови.

Зараз баварський діалект, а особливо мюнхенська говірка все ще мають у своєму словниковому запасі частину французьких запозичень, які баварці навіть не ідентифікують як французькі слова. Наприклад, слово «Böfflamott» або «Bifflamott», яке входить у глосарій діалекту баварського свята Октоберфесту, як назва національної баварської страви. Bifflamott –це страва з яловичини, що бере свою назву із часів панування французької мови на теренах Німеччини (франц. bœuf à la Mode).

Слово «Schäsn», яке походить від французького слова «chaise» - карета (нім. Kutsche) слугувало назвою для дитячого візочка. Також запозичені з французької мови загальновідомі терміни, такі як «Gendarm» жандарм (нім. Landpolizist), «Allee» проспект (нім. gesäumte Straße mit Baumreihen) та «Chauffeur» шофер (нім. Fahrer).

Французька мова настільки вкорінилась у баварському діалекті, що навіть одне із баварське прокльонів «Flücherl sakradi» насправді походить із французької мови «sacre dieu», що означає прокляття богів. Також баварський варіант слова подяки mersse від французького merci – дякую, широко використовується серед мовців. Баварська говірка також налічує велику кількість дієслів французького походження. До прикладу, schikanieren - злити, дражнити, blamieren – звинувачувати, tratzen - дражнити.

Цікавим фактом є те, що лайливе баварське слово «Lackl» (грубий, не дуже розумний чоловік) не просто походить із французької мови, а навіть стосується конкретної історичної особи. Цією історичною особою став генерал Езекіель де Мелак, який дуже не задовольняв тогочасних баварців, саме тому його прізвище стало діалектною лайкою.

Велика кількість французьких запозичень з'явилась у баварському діалекті та у німецькій мові загалом після розвитку залізничного сполучення у середині 19 століття. Саме завдяки цьому у мовлення увійшли такі терміни як «Kondukteur» кондуктор (нім. Schaffner), «Coupe» купе та «Waggon» вагон, а також слово «Billet» білет (нім. Fahrkarte)

У лінгвістиці усі запозичені німецькою мовою та діалектам слова називаються галліцизмами (нім. Gallizismen) Однак існує також таке поняття, як псевдогалліцизми (нім. Schein-Gallizismen). До таких слів належать Gardine – завіса, Staffage – персонал[14].

1.2.2.Вплив англійської мови на баварський діалект

Баварський діалект мав вплив не тільки французької, але і англійської мови. Більше того баварська та англійська є відносно тісно пов'язаними мовами, оскільки належать до однієї індоєвропейської мовної сім'ї. Подібність між цими мовами можна помітити у словниковому запасі обох мов. Однак не рідко можна спостерігати, що у баварському діалекті вживаються англійські слова, які зовсім не зустрічаються у літературній німецькій мові. Прикладом англійського запозичення може слугувати слово «bone» кістка. В літературній німецькій мові кістка має назву «Knochen», однак «Boa» у баварському діалекті. Стара назва традиційних баварських чоловічих штанів (Lederhose) також походить від англійського слова «breeches» - «Bruach». Баварці також запозичили у англійців слово «foam», що означає піна (Schaum у літературній німецькій), «Foam» також слугує для

назви піни у баварській. Такі слова як «Roastbeef» або «Traktor» були також запозичені із англійської мови.

Однак запозичення з англійської властиві не лише для баварського діалекту, але і для інших діалектів Німеччини. Майже кожен німецький діалект має випадкові збіги з англійською[15].

Варто зазначити, що однією із запозичених властивостей діалектів є подвійне заперечення. Така побудова граматичної конструкції властива германським мовам, а також іноді зустрічається в англійській, не зважаючи на те, що багато мов втратили таку граматичну конструкцію. Однак, вона і досі властива баварському діалекту «In dem Haus hot koana niemois net koa Geid net ghabt?».

Вплив англійської мови на баварський діалект посилювався також у 20 столітті, внаслідок технічного прогресу. Через початок використання комп'ютерних технологій велика кількість англійських запозичень з'явилася не тільки у літературній німецькій мові, а також і у баварському діалекті. Оскільки у 20 столітті англійська мова набула значної всесвітньої популярності і стала універсальною для усього світу, то не дивно, що слова були перейняті до інших мов світу[15].

Протягом своєї понад тисячолітньої історії баварський діалект мав у своєму словниковому запасі терміни та вирази з багатьох різних мов. Більше того, у ранньому середньовіччі існував навіть сильний контакт з античними мовами, тому слова з латинської та давньогрецької мови все ще використовуються в місцевих діалектах. Зв'язок баварської говірки з французькою мовою, яка також має латинські корені, відбувся набагато пізніше.

1.2.3.Вплив латинської мови на баварський діалект

До словникового запасу баварського діалекту входить дуже велика кількість латинських слів. Основною причиною цього слугують історичні події та історій розподілу земель. Латинська мова - це мова, яка найбільше

впливала на німецьку мову. Вплив у різні історичні фази був дуже різним. Щодо першого етапу, то він був результатом римської окупації Німеччини, під час якої римляни та романізовані гали зустрілися із західногерманськими племенами[17; 125].

Важливо зазначити, майже дві тисячі років тому велика частина території сьогodнішньої Баварії входила до складу Римської імперії. З часом внаслідок проживання римлян на території Баварії почало відбуватись поступове змішання мов. Також перед розпадом Римської імперії, коли усім римським військам, було наказано повернутися до Риму, велика кількість військових римлян залишилась проживати на території Баварії.[16] Саме через це відбулася асиміляція римського та баварського народів. Вчені стверджують, що у цей період часу запозичені з латини слова вживаються у деяких письмових документах[17; 125]. Також велика кількість латинських слів увійшли до щоденного вжитку у баварському діалекті для побутових речей та явищ. Наприклад слово баварського діалекту «Vesper» вечеря, походить від латинського «vespera» вечірній час (нім. Abendzeit). Баварці також запозичили назви страв та інгредієнтів, що першочергово були латинськими. Так баварське слово «Petersilie» петрушка, походить від латинського «petrosilium», або слово «Kas» сир (нім. Käse) утворилося від латинського «caseum». Булочку баварці називають «Semmel», що походить від латинського «simila» та означає дрібне біле борошно.

Однак велика частина латинських слів, що вживалася баварцями з часом та внаслідок асиміляції зазнала певних змін. Для прикладу розглянемо добре відоме баварське слово «Servus», яке у Баварії використовують для привітання або прощання. Це слово також походить від латинського «servus», однак на латині воно має значення – слуга або прислуга. Саме це слово почали використовувати для привітання, щоб контекстуально виразити, що співрозмовник готовий до діалогу і є слугою для людини, із якою він веде діалог[16].

Важливим фактом є те, що баварці запозичували не тільки лексику, а і деякі лексико-граматичні форми. До прикладу слово «der Butter» (масло) відрізняється від літературної німецької мови родом (нім. die Butter). Хоча латинське слово масло «butyrum» спочатку було середнього роду, то після відмови від середнього роду у латині воно стало іменником чоловічого роду. Саме таку форму від латини перейняли баварці.

Із латинської мови до баварського діалекту прийшло також слово «Prost», яке вживається, як тост, який використовують під час вживання пива. Слово «Prost!» можна перекласти як «на здоров'я!». Варто зазначити, що саме цей вираз майже не втратив свого первинного значення, бо навіть у латинській означав «нехай це буде корисно».

Цікавим фактом є те, що деякі вчені вважають, що назва візитної картки Баварії – пива, також має латинські корені. Існує версія, що слово «Bier» пиво – це видозмінене латинське «bibor», що перекладалося як питний. Хоча, ця теорія сприймається багатьма баварцями достатньо вороже. Однак, один із найвідоміших німецьких словників Duden не заперечує кореляцій між німецьким словом «Bier» та латинським «bibor», але показує їх походження з точністю навпаки[16].

Латинські запозичення на тему житло та будівництво можуть бути представлені такими словами як: «Mauer» стіна, мур від латинського «murus», «Keller» підвал від латинського «cellarium», «Spiegel» дзеркало від латинського «speculum». А лексика пов'язана із рослинами представлена словами «Pflanzen» рослини від слова «plantare», «Kohl» капуста від «caulis», «Frucht» фрукт від «fructus». Усі ці слова також увійшли і до лексичного складу літературної мови.

Вчені також припускають, що деякі суфікси наприклад суфікс – er, який використовується для словотвору для позначення професій, походить від латинського суфіксу -ārius[17; 126].

Важливо також те, що у сьомому та восьмому століттях латинська мова поширювалась через релігію та церкви. Саме у цей час латину почали вважати мовою освічених людей, що частково підвищило інтерес до цієї мови. Оскільки школи у той час також належали до монастирської культури, то багато назв шкільного приладдя потрапила до баварського діалекту, а також і німецької мови загалом, з латини. Наприклад, «Lektor» лектор, від латинського «lector». Звичайно, до баварського діалекту також увійшли слова пов'язані із церковними поняттями та назвами «Kloster» – монастир (лат. claustrum), «Mönch» – чернець (лат. monachus), «Münster» – монастир (лат. monisterium), «Pfarrer» – пастор (лат. paroecia).

Ще одним важливим фактором впливу латини на баварський діалект є те, що латинська мова була мовою освіти. А це означає, що слова, що позначали речі належні до освіти та школи мали латинські назви. Наприклад, Aula – зала, Kommilitone – одногрупник, examinieren – екзаменувати. Однак, варто зазначити, що деякі латинізми, що стосуються баварської мови часом переплітаються і з літературною німецькою також[17; 126].

1.2.4. Вплив італійської мови на баварський діалект

Ще однією мовою, яка вплинула на баварський діалект була італійська. Вчені зазначають, що баварська говірка та італійська мова тривалий час безпосередньо контактували. Особливо підкреслюють те, що найбільший вплив мали північно італійські діалекти, особливо ломбардські та венеціанські. Оскільки фонетичні особливості північно італійських діалектів відрізняється від фонетики літературної італійської. Саме через це дослідникам було легше визначити походження запозичених слів. До прикладу, у Північній Італії проривні приголосні, що стоять між голосними – сонорні, що також зустрічається у баварських запозичених з італійської словах, таких як «Seidel», що означає півлітровий кухоль або невеличке відерко.

Про контакт баварського діалекту із венеціанським діалектом італійської мови можуть свідчити не лише фонетичні особливості, а й також письмові документи. Велику роль для запозичення слів зіграли також торгівельні відносини. Італійські запозичення входили до баварської говірки завдяки торговцям, які подорожували Середземним морем. Таким чином до німецької потрапило слово «Kapitän» капітан (італ. capitano), чи слово «bonatze» спокійний (італ. bonaccia).

У середньовіччі через торгові контакти з італійськими містами до баварського діалекту та німецької мови загалом увійшло багато назв продуктів харчування, серед них «Citron» лимон (італ. citrone), «**Spaghetti**» спагетті, «Torte» торт.

Судова справа також увібрала у себе багато італійських слів. Оскільки суди у Відні та Мюнхені знаходились під культурним впливом Італії, то саме ці міські діалекти увібрали у себе найбільшу кількість італійських запозичень.

Італійська також потрапляє до баварського діалекту через туризм. Жителі деяких баварських міст часто відпочивають на півночі Італії, поблизу озера Гарда. Відпочиваючі радо запозичують італійськи назви продуктів харчування та страв, які швидко асимілюються у німецькій. Італійські слова потрапляють до баварського діалекту через італійських емігрантів, що оселились на території Баварії[17; 131].

1.2.5.Вплив ретороманської мови на баварський діалект

Ретороманська мова також мала вплив на баварський діалект. На відміну від інших романських мов, ретороманська не має чітко сформованої письмової мови, а тільки розмовну. Ретороманська не є сильно поширеною мовою, нею користуються жителі невеликої частини Швейцарії в Альпійських регіонах. Варто зазначити, що ретороманська мова є і сьогодні однією із офіційних мов деяких швейцарських регіонів. Хоч і письмова мова не потрапила під вплив ретороманської, однак розмовний баварський діалект у

цьому регіоні піддався впливу цієї мови. Однак цей валив можна прослідкувати лише на тих регіонах, які безпосередньо контактують з ретороманською, а саме Південна Баварія, Тіроль.

Через сильну схожість ретороманської мови до італійської часто буває досить складно встановити її походження слова. Однак, вчені стверджують, що одним із показників, що вказує на ретороманське походження слів є закінчення – *tsch*, яке за даними фонеморфології належить до старороманських латинських мов.

Як було зазначено раніше, ретороманська мала велике значення для баварців Тіролю. Саме у тірольській варіант баварської говірки увійшли такі ретороманські слова, як «*rällätsch*», що позначає подрібнену соломку, «*lavetsch*» великий казан чи каструля[17; 135].

Отже, з усього вище описаного можна зазначити, різні мови впливали на формування баварського діалекту у різному пропорційному співвідношенні. Французька мова була широко використана як мова запозичень, оскільки у певні історичні періоди вона була поширена на території Баварії. Більшість французьких лексем потрапили до баварської через літературну письмову мову, якою користувалася аристократія та вищі верстви населення. Кількість італійських лексем у баварській мові трішки відстає від кількості французьких і потрапила до баварської говірки, здебільшого, через торгівлю та туризм. Невелику частку запозичень приніс також північно італійських діалект. Римська імперія, що певний час займала території сучасної Баварії, забезпечила латинський вплив на баварський діалект. Завдяки цьому у баварську говірку потрапили не тільки побутові терміни, але й терміни, що стосуються культури, юриспруденції, релігії та освіти.

1.3. Функціонування баварського діалекту: діахронічний аспект

Діахронія - це вивчення вертикального зрізу мови, при якому елементом лінгвістичного дослідження є історія розвитку певної мови. Фердинанд де Сосюр вважав, що діахронію, на противагу синхронії, можна порівняти із вивченням динаміки розвитку мови, в той час коли синхронія показує статичну сторону мови[30; 367]. Історія становлення мови відіграє велику роль у розумінні різних аспектів тієї чи іншої мови, що допомагає заглибитись у її атмосферу, а також полегшує її вивчення.

Що стосується баварського діалекту часто його розвиток поділяють на кілька періодів. За Людвігом Цетнером баварський діалект мав 4 основних історичних періоди – раннє середньовіччя, високе середньовіччя, пізнє середньовіччя та новий час.

Що стосується раннього середньовіччя, то цей період відбувався приблизно у 8 – 11 століттях. Цетнер стверджує, що на початках формування німецької мови не існувало ніякої літературної мови, а лише різноманітні регіональні племінні діалекти. Варто зазначити, що сучасна наука визначає термін «плем'я» як спільноту із однією мовою. Формування баварської мови бере свій початок від мови племені баварів, яке оселялося на теренах Баварії приблизно у 6 – 8 століттях, які пізніше заснували власне герцогство.

Баварський діалект з'явився у письмових згадках наприкінці 8 століття. Цей час також можна вважати часом християнізації Баварії. Цей період церква була носієм культури та писемності. Писемність культивувалась у монастирях та кафедральних школах. Однак, єдиною письмовою мовою на той час була латинська мова, яка мала відмінний від баварського алфавіт, що часто спричиняло труднощі для написання слів баварською мовою, оскільки алфавіт не мав символів для певних звуків баварської. Тому тогочасні письменники здебільшого дистанціювались від баварської мови, однак були і ті, хто писав тексти ранньою німецькою[21; 25].

Рукописи німецьких монахів одного монастиря переписували в інших монастирях, часто адаптуючи їх до свого власного діалекту, додаючи нові

слова та вирази. Так само сталося і з героїчною піснею «Пісня про Хільдебранде» (нім. «Hildebrandslied») – літературною згадка, що дійшла до наших часів. Це пісня про батька і сина, які зустрілися на полі битви, спочатку не здогадуючись про свої зв'язки[22].

Визначити справжнє походження цієї пісні дуже важко, однак припускають, що ця пісня могла бути написана баварцями. На жаль, ніхто не знає, як баварський діалект звучав багато років назад, оскільки письмові згадки не дають можливості дізнатись про фонетичні особливості мови. Ще однією із найдавніших письмових творів давньої Німеччини є словник «Brogans», написаний приблизно 770 року. Це словник, у якому латинські слова перекладаються німецькою мовою. Існувало декілька схожих словників, які допомагали вивчати та розуміти латину.

Одним із головних місць писемної культури був монастир Фрайзинг в одному із регіонів Баварії. Саме у цьому місці формувалися та розвивалися традиції писемного баварського діалекту. У баварських рукописах оминають народні розмовні вирази та особисті займенники. З цього можна зробити висновок, що баварська розмовна мова мало дійшла до наших часів, оскільки вона не використовувалась у документаціях та релігійних письмових творах.

Твори старонімецької мови, які дійшли до наших часів, - це лише маленька частина усїєї письмової літератури, а тому вони не можуть дати нам повної картини того, якою була мова багато століть назад. Народна мова була письмово зафіксована завдяки імператору Карлу Великому (нім. Kaiser Karl der GroÙer), який заохочував переклади важливих релігійних текстів на народну мову. Припускають, що імператор був баварцем за походженням[23].

Церковні тексти 9 століття є свідченнями християнізації в Баварії. Більшість текстів є копіями та перекладами латинських текстів. У таких релігійних текстах, як «Пісня до Бога» (нім. «Lied an Gott») та перекладі латинського гімну «Святіший Отче, помічник, законодавець...» (нім. «Heiliger Vater, Helfer, Gesetzgeber...») прослідковуються особливості баварської мови.

Наприклад, у текстах вживається баварське слово «wih» (нім. heilig) святий, яке і досі вживається у сучасному баварському діалекті. Також у Фрайзингу було створено ще один важливий для баварського діалекту твір – перший німецький гімн, який зберігся до наших часів разом із мелодією, під яку його виконували.

У 10 та 11 століттях усі рукописи, церковні та релігійні твори писали лише латиною. У цей період літературних творів німецькою мовою не писали, за цей час мова змінилась. Ця велика пауза дала початок новому етапу розвитку мови[21; 25 - 32].

На цьому етапі змінилась письмова мова, відповідно розмовна також. Можна припустити, що мова набула інших фонетичних особливостей та інших особливостей вимови, змінилася також послідовність звуків. У цей час поширились також розширились також мені Баварії на південь та схід, на півночі Італії, між Тренто та Вероною, було засновано кілька поселень, мовою спілкування яких також стала стара німецька. Ідиш, мова спілкування європейських євреїв, також перейняла певні особливості баварської, до прикладу займенники, структура речень та лексика.

Цей період характерний також тим, що регіональні діалекти все ще відображали чіткі географічні відмінності у мовах. Однак, особливості діалектів ставали все менш важливими. Починала формуватися літературна мова, яка синтезувала у собі особливості основних тогочасних діалектів, баварського, швабського та інших. Письменники все більше почали уникати висловів та граматичних форм, за якими можна було б розпізнати певний діалект. З'явилося прагнення створити таку форму мови, яка була б зрозуміла для усіх, а не виключно жителям певного регіону. У поезії почали також з'являтися більш суворі норми римування, які, оскільки діалектні слова не утворювали правильного римування. Поети та письменники були зацікавлені у тому, щоб до читання їх творів було якомога менше мовних перешкод. Однак релігійні вірші все ще не наближались до єдиномовного стандарту.

Варто зазначити, що у цей час у простій народній мові спілкування все ще існують значні відмінності у діалектах, які були також характерні для різних класів населення. Важливим фактом є також те, що осередком духовної поезії стала австрійська частина Баварії, а ось великим історичним осередком лицарства став Регенсбург. Саме у Регенсбурзі у 1140 році була написана «Імператорська хроніка» (нім. Kaiserchronik) - перша історична праця німецькою мовою. Там також були написані такі твори, як «Пісня про Роланда» (нім. «Rolandslied») 1170 року, «Легенда про Сервантія» (нім. «Servatius-Legende»). «Пісня Еццо» (нім. «Ezzo-Lied») мала також баварський варіант, який був написаний для єпископа міста Бамберг. Важливим твором лицарського періоду є також «Пісня про Нібелунгів» (нім. «Nibelungenlied»), яка була написана у баварсько-австрійському регіоні на початку 13 століття. Цей твір був представником нового жанру – героїчного епосу та вміщав у собі розповіді про історичних постатей. «Пісня про Ніберлунгів» переписувалась багато разів, оскільки має кілька десятків рукописів датованих різними роками, що свідчить про популярність цього твору. З усього вищезазначеного, можна зробити висновок, що велика кількість важливих літературних творів та ліричних пісень було написано саме в баварському регіоні, а отже вони мали пені особливості, характерні тогочасному баварському діалекту[21; 25].

У період пізнього середньовіччя Баварія та Австрія також відіграли важливу роль у становленні літературних, а отже і мовних традицій. У той час були написані такі твори, як «Книга природи» (нім. «Buch der Natur»), у якій автор Конрад фон Мегенберг об'єднує описи Баварії та Австрії, а також «Селянин Гельмбрехт» (нім. «Meier Helmbrecht»), трагічна історія про життя сільського хлопчика, яка також була перекладена на баварську мову.

У 13 столітті німецька мова стала частіше використовуватись на письмі. Вона почала успішно конкурувати з латинською мовою у всіх галузях, у юридичних текстах, релігійній літературі, науковій літературі та навіть у документації. За часів імператора Людвіга Баварського, який правив у 1314 –

1347 роках, документи писали в основному тогочасною баварською для жителів Баварського регіону, але для жителів інших регіонів документи виписували латинською. За правління Людвіга Баварського майже 97% документів було написано баварською. Літературна німецька мова могла утворитися на підґрунті баварського діалекту, якби цю тенденцію перервав Карл IV Люксембурзький. За його правління домінуючою стала центральна німецька мова. Стиль та словниковий запас був подібний до сучасної офіційної німецької мови.

Писемну мову того часу можна охарактеризувати різноманіттям письмових діалектів, що поступово переросло у національну письмову мову. Однак, динаміка розвитку діалектів значно змінилась після винаходу друкарського верстата у 1445 році. Саме з цього моменту почався розвиток стандартної літературної німецької мови. Однак, варто зазначити, що нещодавні дослідження показали, що нова німецька мова не базувалась на мові окремого регіону, а на діалектах баварських регіонів. У 15 столітті Габсбурги створили уніфіковану мову письма Gemeines Deutsch (загальна мова), яка достатньо швидко поширювалась.

У цей час під впливом загальної німецької мови баварський діалект зазнавав певних фонетичних змін. Наприклад, відбулося подовження голосних у відкритому складі, у деяких частинах Баварії змінилась кількість голосних в односкладових словах. Friisch змінилося на Frisch (свіжий), Koobf змінилося на Kopf (голова).

У цей період також з'являється важливий для баварської історії твір «Баварські хроніки» (нім. «Bairische Chronik»), написаний Йоханесом Турмайром, якого вважають батьком баварської історіографії, яка є плодом детального вивчення різних джерел. Основоположники сучасної історії завдячують Турмаєру за його дослідження, у яких він детально описує баварців, їх звичаї, вподобання та персональні якості. У цьому творі присутні риси характерні для баварського діалекту. Наприклад, заміна b на p (pureger),

первинні та вторинні умляути, збіги приголосних (adl, handl), а також форми деяких слів zam (zusammen), sunst (sonst)[21; 34].

Винахід друкарського верстата та друк першої Біблії у 1442-56 роках розпочав нову епоху розвитку баварського діалекту. Перші друковані книги з'явилися саме у містах Баварії: Мюнхені, Інгольштаті, Нюрнберзі, Пассау та інших. Як раніше зазначалося, великий вплив на зменшення поширення баварського діалекту мав переклад Біблії Лютером Кінгом, який намагався об'єднати характеристики різних діалектів в одну, усім зрозумілу, німецьку мову[8].

З поширенням реформації провідна роль баварського діалекту в історії німецької мови завершилася. Майбутній розвиток нової літературної німецької мови відбувався під впливом Лютера. Якоб Грімм навіть назвав нову німецьку писемну мову «протестантським діалектом». Йоганнес Ек, богослов з Інгольштату, намагався протистояти «лютеранській» мові та створив ще один переклад Біблії, однак його спроби не були успішними і його переклад не набрав широкого розголосу та популярності.

У 16 столітті баварський діалект занепадає та все більше втрачає свої провідні позиції. У цей час з'являються підручники з граматики та читання літературної німецької мови. У літературі епохи бароко та просвітництва переважала німецька мова верхньосаксонського зразка, яку допоміг сформулювати Лютер. Центром друкарства та книжкової торгівлі став Лейпциг. Йоганн Кристоф Готтшед, граматик та реформатор театру, виступав за безкомпромісне використання саксонського діалекту, який він вважав найкращим діалектом, навіть у письмовій мові. Однак, такі ідеї мали також опозиційні думки. Лінгвіст Карл Фрідріх Айхігнер у своїй праці «Спроби викладання німецької мови» (нім. «Versuch einer deutschen Sprachlehre») виступав проти ігнорування особливостей територіальних діалектів. Він підтримував ідею, що територіальні діалекти, які є рідною мовою баварців, австрійців, швейцарців та інших, також мають право взяти участь у

формуванні літературної німецької мови. Баварські вчителі німецької мови були категорично проти лютеранських стандартів, а відомий мюнхенський графік Генріх Браун навіть пішов у відставку, через те, що його змушували друкувати шкільні книги «лютеранським правописом»[21; 32 - 41].

У 16-18 століттях баварська література хоч і базувалася на літературній німецькій мові, однак вона також мала особливості баварського діалекту. Твір «Хроніки абатства Фрайзінг» (нім. «Chronik des Hochstifts Freising») став прикладом баварської літератури 18 століття.

Важливо зазначити, що у 1880 році вперше з'явився «Повний орфографічний словник німецької мови» (нім. «Vollständige orthographische Wörterbuch der deutschen Sprache») Конрада Дудена. Цей словник має істотне значення для баварської мови, адже на титульному аркуші словника був напис: «За новими пруськими та баварськими правилами» (нім. Nach den neuen preußischen und bayerischen Regeln).

Однак, найбільшою проблемою врегулювання переходу до літературної німецької мови стала не орфографія, а фонетика та вимова. Норми вимови були викладені у праці Теодора Зібса «Німецька літературна мова» (нім. «Deutsche Bühnenaussprache») 1898 року. Оскільки люди, які говорили на різних діалектах, вивчали літературну німецьку мову майже як іноземну, то часто вимова літературної мови переймала звукові особливості діалектів. Саме через це літературна мова у Німеччині все одно має регіональні звукові особливості[21; 41 - 49].

За статистичними даними, зараз баварська мова знаходиться під загрозою зникнення. Близько восьми років тому Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) віднесла баварський діалект до списку вимираючих мов. Занепад баварської мови – раніше сприймався німцями виключно як "проблема Мюнхена". Однак після гучної заяви ЮНЕСКО, ця проблема набула для німців зовсім іншого значення.

Кількість людей, які розмовляють баварським діалектом постійно зменшується. Є припущення, що причиною цього є те, що баварський діалект вважають мовою нижчого соціального статусу та невисокого рівня освіти. Також діалекти зовсім не поширені у засобах масової інформації та на телебаченні, що зупиняє поширення діалекту. Міграція людей з інших федеральних земель та іноземців до Баварії, які переважно не говорять на діалекті, також впливає на занепад баварського діалекту. Значна частина населення не усвідомлює історичного значення діалекту для нації та суспільства. Важливо також те, що діалектна мова менш поширена у містах, тоді як у сільській місцевості діалект більш розповсюджений. Баварською та її місцевими діалектами розмовляє значно менше людей, ніж, наприклад, англійською чи німецькою: близько 16 мільйонів людей між північним Верхнім Пфальцом і Південним Тиролем все ще розмовляють баварською. Науковці стверджують, що мова або діалект із нижчим юридичним та соціальним станом завжди програє на користь мови, яка сприймається як більш якісна, у даному випадку – це літературна німецька мова. Однак врятувати баварський діалект можна збільшуючи його популярність, опановуючи та вивчаючи його на рівні з літературною мовою.

Зменшення кількості носіїв баварської мови впливає не тільки на те, що діалект починає поступово занепадати, а також і на занепад автентичної баварської багатомовної культури. Це, в свою чергу, може накласти певний відбиток на самоідентифікацію баварців як членів певної етнічної групи та зменшення важливості етнічної єдності.

Сьогодні у Вільній Державі Баварії існує кілька проектів захисту діалектів. У дитячих садках та початкових школах проводяться фольклорні години. У цей час діти вивчають діалекти, співають пісні на баварському діалекті, вивчають історію регіональних говірок, таким чином поширюючи цей культурний аспект серед молодого покоління. Активісти та захисники баварського діалекту знімають короткі фільми та відео присвячені

баварському діалекту та культурі Баварії. Людвіг Спаенле випустив книгу для дітей та молоді під назвою «Freude an der Mundart», яку він присвятив розвитку та поширенню баварського діалекту та культури.

Баварія є культурною державою, це навіть було записано в баварській конституції. Слід також зазначити, що діалекти є великою частиною самобутньої культури Баварії. Саме через це можна стверджувати, що зникнення діалекту може призвести до занепаду культури.

До певного занепаду діалектів призвели також часи Другої світової війни. Під час правління Адольфа Гітлера у Німеччині панувала політика винищення діалектів. Гітлер вважав, що німців не можна було вважати однією нацією, поки вони не були лінгвістично рівні, тобто не мали одного стандарту для мови в усіх частинах Німеччини. Така національна ідеологія значно зменшила популярність баварського діалекту, що призвело до зменшення кількості його носіїв.

Зараз однією із цікавих тенденцій поширення діалекту є його використання у засобах масової інформації. Одним із прикладів є використання діалекту на баварській радіостанції «Bayern 3»[24].

Використання діалектів у ЗМІ було досить популярним у 1990-х роках, коли велика кількість статей у газетах Німеччини та Швейцарії були написані різними діалектами. Цікавим феноменом німецькомовної преси того часу був жанр фейлетону, який містив історії про життя носіїв діалекту, сатиру, жарти та емоційні роздуми.

У теперішній час баварський діалект та інші діалекти Німеччини розвивається завдяки тенденції використання діалекту на теренах німецькомовного інтернету. Таке пожвавлення інтересу до ширшого використання діалекту пов'язано зі зміною ролі діалекту у житті німецькомовного суспільства. Таким чином діалект стає каталізатором мовно-культурної ідентичності, що зближує людей, які мають певні культурні зв'язки. Діалектна мова також змінюється під впливом сучасної мови

спілкування, він наповнюється новими словами, сленгами та запозиченнями. Діалект також поширюється в онлайн творах письменників, які таким чином підтримують його поширення та популярність серед населення.

Отже, з даного діяхронічного огляду можна зробити висновок, що баварська мова завжди була задокументована письмових документах з початку історії німецької мови та літератури, яка бере свій початок з кінця 8 століття. Незалежність цього діалекту була доведена існуванням великої кількості літератури написаної саме цією мовою. На другому етапі свого розвитку баварський діалект займав провідну позицію у тогочасній літературі Німеччини. Однак, в історії баварського діалекту також були і часи занепаду та невизнання. Починаючи від епохи бароко баварська мова почала поступово зникати з німецьких літературних творів.

Основною причиною занепаду баварського діалекту був переклад Біблії Мартіном Лютером та перехід до стандартної літературної німецької мови. Однак навіть після цих подій баварська література не припиняла свого існування, а це свідчить про те, що баварський діалект не втрачав свого вжитку. Перехід Німеччини до стандартизованої мови чітко виокремила баварську мову як особливий регіональний діалект, що породило появу діалектної літератури. Діалектну літературу слід розглядати як галузь основного потоку нової загальної літератури, де мовні форми, які використовувались для усного вживання, тепер використовуються як засіб літератури.

Стосовно сучасного становища баварського діалекту, можна стверджувати, цей діалект наразі перебуває у кризовому становищі. Не зважаючи на існування різноманітних спеціалізованих гуртків, які сприяють поширенню баварського діалекту серед дітей та молоді, ЮНЕСКО долучили баварську мову до списку вимираючих мов.

ВИСНОВКИ

Розділ був присвячений вивченню та аналізу історичного підґрунтя баварського діалекту, його появі, розвитку та змінам, яких він зазнавав в наслідок певних історичних чи соціальних подій.

Підсумовуючи, варто сказати, що мова – це динамічне явище, яке тісно пов'язане із зовнішніми чинниками, а отже на неї впливають історичні та культурні події, технічний прогрес, нові напрямки у моді, а також соціальна свідомість та самоідентифікація її носіїв.

Перерозподіл територій та міграції стали причиною появи великої кількості запозичень, які викорінилися у баварському діалекті. Це в свою чергу змінило лексичний склад мови та її фонетичні, граматичні та морфологічні особливості.

Діахронічний аналіз баварського діалекту дозволив прослідкувати його розвиток та вживання через увесь проміжок часу його існування. Стрімкий злет діалекту на початку його формування змінився довготривалим занепадом із появою літературної мови, стала основною для жителів Німеччини, це дає нам змогу стверджувати, що зараз діалект перебуває не у найкращому становищі. Більше того, якщо баварський діалект буде зберігати таку тенденцію розвитку, то через певний період часу він може перетворитися на мертву мову, що призведе до занепаду цілої етнічної групи та баварської культури.

РОЗДІЛ 2

ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Як раніше було зазначено, термін "баварська німецька" відноситься до мови, якою розмовляють жителі федеративної землі Баварія та більша частина Австрії.

Баварська німецька мова в цілому характеризується певними фонологічними, морфологічними та синтаксичними відмінностями від літературної німецької мови. Фонетичні характеристики можуть відрізнятися відповідно територіально. Певні фонетичні відмінності можуть спостерігатися навіть у середині самого баварського діалекту, оскільки в різних частинах Баварії вимова певних звуків варіюється. За фонетичними особливостями можна визначити більш точне територіальне походження говірки.

Метою даного розділу є дослідження та аналіз фонетичних особливостей вимови у баварському діалекті, опис та аналіз фонетичних явищ, що характерні баварському діалекту певних регіонів, та баварській говірці в цілому.

2.1. Загальні фонетичні особливості баварського діалекту

Для баварської мови характерна низка загальних особливостей вимови та фонетики. Наприклад, голосні звуки та умляути (ö, ü, ä) у літературній німецькій мові лабілізовані (округлі), а от голосні у багатьох варіантах баварської німецької мови вимовляються як не лабілізовані, тому таке слово, як *mögen* [mødɐn] "подобатися" вимовляється пом'якшено у літературній німецькій, та як *mog* [mɑ:g] або [meɪ] у баварській німецькій.

Деякі синхронічні фонологічні та морфологічні зміни стосуються більшості варіантів баварської німецької мови, тоді як інші проявляються лише окремих регіонах баварської німецької. Наприклад, для центральної Баварії характерна вокалізація кінцевого звуку /l/. Однак, вокалізація /l/ на

попередні голосні відрізняється залежно від географічного регіону. В деяких районах /l/ вокалізується до попереднього голосного. Порівняйте, наприклад, вимову слова Milch (молоко) ['miltʃ] з вимовою в деяких регіонах баварської німецької мови.

Існує також різниця у вокалізації звуку /r/ у баварській німецькій мові. Деякі науковці стверджують, що цей звук вокалізується, якщо він стоїть у кінці слова. Однак на противагу таким твердженням Холл вважає, що звук /r/ не підпадає під вокалізацію у південно-баварському діалекті[7].

Із вищезазначеної інформації випливає, що усі баварські діалекти мають певні особливі фонетичні ознаки. Для цих говірок характерна низка фонетичних особливостей. Стосовно приголосних, перша важлива ознака це те, що тверді приголосні p, t, k в баварському діалекті вимовляються доволі м'яко. Наприклад Vāda - Peter, Disch - Tisch. Що стосується м'яких приголосних, особливо тих що стоять в середині слова між голосними, то вони вимовляються ще більш м'яко, тобто отримують подвійне пом'якшення, так як у словах Kaiwe - Kälbchen, Loawe - Laib[6].

Голосні звуки та дифтонги мають певні особливості вимови залежно від того, у якому звуковому сусідстві вони знаходяться. У вживанні голосних звуків у баварській мові часто літературний звук /a/ часто змінюється на /u/. Прикладом такої звукової заміни можуть стати слова «Kurf» - голова (нім. Kopf), «su» - отже (нім. so), «I kumm» - я йду (нім. ich komme), «Durf» - село (нім. Dorf).

У деяких регіонах Баварії, особливо у прилеглих до Мюнхену містах, літературний звук /a/ змінюється на звук /o/, це можна прослідкувати у таких словах та словосполученнях, як «I mog» - мені подобається (нім. ich mag), «zohln» платити (zahlen).

Літературний дифтонг /eu/ у баварському діалекті на теренах Франконії змінюється на дифтонг /ei/. «Leit» - люди (Leute), «Kreiz» - хрест (Kreuz), «deutsch» - німецький (deutsch), «eich» - нас (euch). Однак, у деяких регіонах

дифтонг /eu/ так і залишається таким дифтонгом «Leut» - люди, «heut» - сьогодні (нім. heute).

Варто зазначити, що дифтонгізація у баварському діалекті – це ще не достатньо вивчене явище, однак вчені стверджують, що цей процес бере свій початок у середньовісній німецькій мові. В. М. Жирмунський стверджує, що дифтонги та дифтонгізація в цілому розвивались спонтанно. У баварському діалекті цей процес почався у 13 столітті, а у Франконії та Швабії в кінці 13 та на початку 14 століття. Внаслідок дифтонгізації голосні *ü* та *iü* переходять у дифтонги /ei/, /eu/, /ou/.

Для баварського діалекту характерна також редукція та випадіння кінцевого редукованого звуку /e/ та /a/. Внаслідок редукції у баварському діалекті існує велика кількість слів та словосполучень у яких залишились лише окремі елементи «Habt sn gsägn?» - ви їх бачили (нім. Habt ihr ihn gesehen), «Etz bin i gschneizt und kamped» - охайний та доглянутий (нім. Jetzt bin ich geschneuzt und gekämmt). Дуже яскраво прослідковується редукція ненаголошеного /e/ у дієсловах у першій особі однини та у префіксах. До прикладу «I glaub» - я сподіваюся (нім. ich glaube), «i wünsch» - я бажаю (нім. ich wünsche) «gfahrn» - їхати (нім. ich gefahren).

З явищем редукції також тісно пов'язане явище випадіння приголосних з ненаголошеного складу, особливо в кінці слова. Часто до такої редукції схильні -n, та -en, у кінці слова. Такі фонетичні процеси можна помітити у таких словах: «mei» - мій (нім. mein), «schö» - вже (нім. schön), «alla» - одинокий (нім. allein). Іноді до редукції схильні кінцеві приголосні b, d, r. Наприклад, «bal» - скоро (нім. bald), «nu» - лише (нім. nur). Характерною ознакою баварського діалекту є також редукція -ch після звуку /i/. «Natürli» - звичайно (нім. natürlich), «di» - тебе (нім. dich)[26].

Для баварського діалекту також характерна така особливість, як вимова проривних звуків одним поштовхом язика та повітря. Ця особливість існує також в англійській мові (flapping) – це вимова приголосного /t/, що схожа на

хлопок язика. За цією особливістю глухий проривний альвеолярний звук /t/ стає схожим на дзвінкий проривний альвеолярний звук /d/. Наприклад, слово «Butter» - вершкове масло, де звук /t/ вимовлений одним поштовхом, буде звучати як «Budder». Звуки /r/ та /l/, які стоять поруч та утворюють /rl/ у деяких словах, також схильні до заміни внаслідок флєпінгу. У таких випадках звук /rl/ редукується до /l/.

На відміну від попереднього звукосполучення, дзеркальне звукосполучення /lr/ має зовсім інші фонетичні особливості. Під час вимови цього звукосполучення звук /r/ піддається вокалізації внаслідок якої він переходить у звук /a/. Звук /l/ зберігає свої фонетичні особливості. Прикладами звукової зміни /lr/ можна побачити у таких словах «Spieler» - гравець, «Wähler» - виборець. Іноді звук /r/ не озвучується, коли він стоїть перед звуком /l/.

У деяких говірках баварського діалекту звук /k/ може вимовлятися як африкат /kx̣/, якщо він стоїть на початку слова перед такими звуками як /m/, /n/, /l/, /r/. Особливо ця варіація вимови характерна для південного Тіролю. Ще однією цікавою особливістю баварського діалекту є те, що фонема /h/ вимовляється як звук /h/, якщо вона стоїть на початку слова, однак ця фонема буде реалізовуватись як звук /ç/ або /x/, якщо вона буде займати позицію у середині слова.

Однією із фонетичних особливостей баварського діалекту є також і те, що на початку слова поєднання букв «sp» переходить в «schp», а «st» в «schd». Ще однією особливістю є те, що після голосних, перш за все після «e», «i» звук «r» вимовляється як дифтонг «ea» або «ia».

Якщо розглядати більш детально вокалізацію звуку «l» у баварському діалекті, то можна зазначити, що він вокалізується до голосного і вимовляється як «o» і «u», наприклад Soidad – Soldat (солдат), Schui – Schule (школа).

Дифтонг «ei» переходить в баварських діалектах в «oa», як у словах Schdoa - Stein, Loadda - Leiter. На противагу до цього, наприклад, в словах

«mein», «dein» дифтонг не переходить в [moa], [doa], а залишається звуком «ai» [mai], [dai].

Прості голосні, такі як «i», «u», «ü» також переходять в дифтонг «ia» Krieg- Griag (війна), «u» переходить в «ua» Wut – Wuad, а голосні «i», «ü» переходять в «ia» Brüder – Briada (брат). У баварських діалектах перед буквосполученнями sk, tz, pf умлаут не вживається (Bruggn - Brücke, hupfa - hüpfen). В кінці слова після голосних звуків назальні звуки зникають (schön - sche, klein - gloa, Mann - Mo, an - o). Перед довгими звуками префікс форми Perfekt ge- редукується в g- (gearbeitet - gabad, gemacht - gmachd). Це правило у баварській говірці діє також для іменників, прикметників і прислівників. Наприклад, Gesicht – Gsichd обличчя, gesund – gsund здоровий. Перед проривними альвеолярними та велярними звуками /p/, /t/, /k/, /b/, /d/, /g/ приставка ge- повністю зникає gekocht – kochd готував, getan – doa робив, geblieben – blim залишався. У суфіксі -en голосний -e в баварському діалекті зазвичай скорочується, якщо він стоїть разом із проривним звуком /b/, /d/, /g/, внаслідок такого скорочення проривний звук також зникає wir geben - mia gem ми даємо, wir legen - mia leng ми кладемо, wir baden - mia bon ми купаємось.

Однією із особливостей є також те, що після носових звуків голосний зберігається, але переходить в -a також в окремих випадках може переходити в -ga. Наприклад, wir schwimmen - mia schwimma ми плаваємо, wir gehen - mia genga ми йдемо. Також при вокалізації приголосного звуку /r/ цей звук вимовляється як /a/ Vater – Foda батько, Mutter – Muada мати, Bruder – Bruada брат. Щодо вокалізації звуку /l/, про яку згадувалось раніше, то вона відбувається повністю після голосних заднього ряду /a/, /o/, /u/ (er soll - ea soi він повинен, Tulpe – Duibbn тюльпан, also – oiso отже, kalt – koid холодно), в також після голосних переднього ряду i, e, viel - fui, Brille - Bruin, schnell - schnei). На відміну від літературної німецької мови у баварських діалектах не існує іменників із закінченням -e (Nase – Nosn ніс, Strasse – Strass вулиця, Suppe – Subbn суп).

2.2. Особливості північно-баварського діалекту

Окрім основних особливостей вимови, що характерні для баварського діалекту загалом існують також певні фонетичні особливості, що характерні для окремих видів баварського діалекту. До прикладу, північно-баварський діалект відрізняється дифтонгами та довгими голосними â, ô, ê і œ; наприклад, стандартним німецьким словами «Bruder» - брат, «Brief» - лист і «müde» - втомлений відповідають фонетично змінені «Brouda», «Brejf» і «mejd». Так, слово «Schaf» - вівця відповідає «Schouf» «rot» - червоний змінюється на «rout», «Schnee» - сніг змінюється на «Schnej», а «böse» злий змінюється на «bejs». У північних і західних баварських діалектах ці дифтонги зберігаються і перед вокалізованим r, утворюючи тим самим трифтонги «Joua», «Oua», «Schnoua», «umkejan», «Beja» що відповідає стандартно німецьким «Jahr» - рік, «Ohr» - вухо, «Schnur» - лінія, «umkehren» - повертатись, «Bier» - пиво.

Для діалектів заходу і північного заходу баварського мовного регіону характерна асиміляція голосних /e/ і /o/ до /i/ і /u/. Наприклад, Vuugl і Viigl на противагу стандартним формам «Vogel» і «Vögel» (птаха, птахи). Звук /g/ у західному діалекті пом'якшується, коли знаходиться в певному звуковому оточенні. До прикладу літературне «слова» Weg звучить як «Weech», а «mager» як «moocher», літературне «richtig» як «richtich». У північно-баварському діалекті дієслова з голосними дифтонгами /au/ або /ei/ мають закінчення /a/: «schaua», «baua», «schneia», «gfreia», (нім. schauen – дивитися, bauen - будувати, schneien - сніжити, freuen - радіти). Закінчення -en після k, ch, f в північних діалектах Баварії зберігається, однак втрачає голосний звук, наприклад, «stechn» (нім. stechen – колоти), «hoffm» (нім. hoffen – вірити).

Описуючи детальніше північно-баварський діалект, варто зазначити, що до нього можна віднести такі місцеві діалекти, як штірський (Steirisch) та хайценський діалект (Heinzisch). Фонетичною особливістю північно-баварського діалекту є система дифтонгів. Характерними дифтонгами для

цього підвиду баварського діалекту є /ou/ та /ej/. Заміну монофтонгу на дифтонг можна спостерігати у словах «Brouda» - брат (нім. Bruder) та слові «mejd» - втомлений (нім. müde), «Schnee» - сніг (нім. Schnee). Однак, важливою особливістю є те, що перед вокалізованим /r/ дифтонги утворюють трифтонги /oua/ та /eja/. На приклад, «Beja» - пиво (нім. Bier), «umkejan» - повертатися (нім. umkehren).

Для деяких західних зон північно-баварського діалекту характерний перехід голосних звуків /e/, /a/, /o/ в звуки /i/ та /u/. Приголосний звук /l/ у північно-баварському діалекті не вокалізується повністю. Звук /g/ змінюється на /ch/, що помітно у таких словах, як «richtich» - правильно (нім. richtig), «Weech» - шлях (нім. Weg).

2.3. Особливості середньобаварського діалекту

Для середньобаварських діалектів характерна зміна звуків /p/, /t/, /k/ до /b/, /d/, /g/. Приклад такої заміни можна побачити у таких словах як «Besh» - невдача (нім. Pech), «Dag» - день (нім. Tag). У східних областях Баварії дифтонг /oa/ змінюється на звук /â/, який характерний для вимови у Австрії, особливо у Відні. До прикладу «âns» - один (бав. oans), «zwâ» - два (бав. zwoa). У західних регіонах Баварії замість довгого звуку /o/ дифтонг /eo/ - «Breot» - хліб (нім. Brot), «greoß» - великий (нім. groß), «reot» - червоний (нім. rot).

У західній Австрії та у Зальцбурзі використовують здебільшого середньобаварський діалект. Для цих регіонів характерне вживання дифтонгів /ui/. У нижній Баварії частіше зустрічається дифтонг öi замість ü «vöi» - багато (нім. viel).

Одним із підвидів Баварського діалекту є також каринтійський діалект, який поширений в Австрії на території південної федеративної землі Каринтії. Для цього діалекту характерні деякі особливості слов'янських мов, оскільки у цій федеративній землі проживають представники словенської етнічної групи[25]. До прикладу, багато власних назв мають закінчення -ig. Особливою

рисуо каринтійського діалекту є монофтонгізація. Дифтонги можуть переходити у звук /a/ або /o/. Наприклад, слово «weiß», у якому дифтонг /ei/ переходить у монофтонг /a/, змінюється на «was». На відміну від основних видів баварського діалекту, вокалізація звуків /r/ та /l/, описана раніше, не характерна для південної Баварії[6].

До середньобаварських діалектів можна віднести західно-середньобаварський діалект (Westmittelbairisch) та східно-середньобаварський діалект (Ostmittelbairisch). Умновний кордон, що розділяє ці діалекти пролягає у верхній частині Австрії. У верхній частині Австрії, а також у певних частинах нижньої Австрії використовують західно-середньобаварський діалект, який також ототожнюють із старобаварською мовою (Altbairisch). Цей діалект утворює дунайсько-баварський діалект (Donaubairisch) разом із північно-баварським діалектом, що обумовлено певними історичними причинами.

Для цього діалекту характерне використання старих форм деяких слів. До прикладу, сучасне «sind» змінене на старе «hand». Характерними фонетичними особливостями діалекту людей, що проживають поблизу Дунаю, є те звуки /an/ та /on/ в кінці слова вимовляються як /a/, а в південному заході Баварії вони набирають якостей назального звуку /o// До прикладу, дунайський діалект «Ma», «Mo» на південному заході (нім. Mann) чоловік, «scha», «scho» - вже (нім. schon).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи усе вищеописане, можна зробити висновок, що баварський діалект має низку фонетичних особливостей, які є характерні виключно для цієї говірки. Однак, деякі фонетичні явища прослідковуються виключно у деяких підвидах баварського діалекту. Аналіз фонетичних особливостей дає нам змогу виокремлювати діалект, як самобутнє культурне явище, що характерне певній територіальній місцевості. Фонетичні особливості дають нам змогу розпізнати територіальне походження мовця, або його приналежність до певної етнічної групи.

Важливим є також те, що фонетичні явища, що характерні баварському діалекту, відмінні від фонетики літературної німецької мови, що дає нам змогу вважати баварський діалект окремою самодостатньою мовою.

У цьому розділі проведено аналіз таких фонетичних особливостей, як дифтонгізація звуків, редукція голосних та приголосних у різних позиціях у слові, вокалізація звуку /l/ та /r/. Відповідного до цього аналізу можна виокремити те, що для баварського діалекту характерні дифтонги, яких немає у літературній німецькій мові, наприклад, /ej/, а також трифтонги /oua/ та /eja/.

Можна стверджувати, що носія баварської мови можна впізнати за особливостями вимови слів та звуків. Також, за деякими фонетичними ознаками можна розпізнати більш точне географічне розташування поселення носія говірки.

РОЗДІЛ 3

ЛЕКСИЧНІ ІЗГОЛОСИ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Словниковий запас баварського діалекту багатий, він має вузький регіональний характер і не має аналогів у сучасній літературній німецькій мові. Саме тому йому потрібен особливий спеціальний переклад. Багато баварських слів слід перекладати описовим способом із поясненням значення, оскільки до них важко дібрати еквіваленти на літературній німецькій чи іншій мові. Історія баварського діалекту сягає корінням у раннє середньовіччя, саме тому цей діалект має у вжитку давно застарілі слова чи слова із мертвих мов. Цей розділ присвячений аналізу різних груп баварської лексики за допомогою баварського словника «Bairisches Wörterbuch» та відомого німецькомовного словника Duden, а також аналізу етимологічних особливостей та походження діалектизмів.

3.1 Лексика для привітання та прощання (Grußformeln)

Однією із найважливіших груп лексики є лексика привітання та прощання. У Німеччині та німецькомовних країнах прослідковується широке різноманіття такої лексики. Баварський діалект налічує велику кількість лексики, яку можна використовувати для привітання та прощання.

Однією із найпоширеніших форм привітання є вищеописане (розділ 1.2) слово «Servus!». Як було раніше зазначено, це слово походить з латинської мови. Servus використовують у Баварії та Австрії як форму привітання або прощання. Еквівалентами у літературній німецькій мові виступають слова «Guten Tag!», «ciao» у розмовній мові.

Griaß Gott! або Grüß Gott! – ще одне поширене привітання у баварському діалекті, особливо у Баварії, Франконії, Австрії та Тіролі. Це привітання несе певний релігійний контекст, його також можна прирівняти до українського привітання «Слава Ісусу Христу!». Це привітання набуло своєї популярності у середньовіччі, у період поширення церковних релігійних вчень[18].

Форми «griaß di!» або «griaß di God!» також слугують для привітання. За допомогою форми «griaß eahna!» можна привітатися із однією людиною або групою людей. Для привітання групи людей можна також використати форму привітання «grüß Gott beieinander!» або «grüß Gott zusammen!»[19]

«Moing!» - форма привітання, якою користуються зранку. Еквівалентом у літературній німецькій мові є привітання «Guten Morgen!»[18].

«Pfia God!» - форма прощання у баварському діалекті. Ця фраза походить від баварського слова «bihuoten» (нім. behüten) захищати, де звуки /bh/ асимілювалися до /pf/. Таке прощання можна перекласти, як «Захисти тебе Господь» або «Бережи тебе Бог». Цю форму привітання також можна змінювати в залежності від того, до якої кількості людей ми звертаємось. «Pfiaddi!» вживається, коли ми говоримо до людини на ти, «Pfiat eich» використовується при звертанні до групи людей, а «Pfiat Eana» вживається при ввічливому звертанні (нім. Sie)[18].

За дефініціями із баварського словника (Bairisches Wörterbuch) «Pfiat di» або «pfüat di» означає «нехай оберігає тебе Бог». Багато баварців часто вимовляють повну форму привітання «pfiat di Gott» або «pfüat di Gott». Однак, ця фраза може використовуватись не тільки для привітання, а і для того щоб висловити невдоволення, гнів, здивування чи розчарування. До прикладу, «pfiadde God» можна перекласти як «боронь Боже!», для того щоб показати невдоволення.

Для звертання до групи людей, як і у варіанті з привітанням, можна використовувати фрази «Pfia Gott beinand» або «pfüa Gott beinand». Часто «Pfiat di» або «pfiat eich» доповнюють фразою “kimm guad hoam” або “kemmts guad hoam” – дістанься додому безпечно.

«Auf Wiedaschaun» або просто «Wiederschaun» - у перекладі до побачення або до нових зустрічей- це ввічливе, нейтральне прощання. Для прощання пізнім вечором баварці використовують фразу «Guadnacht!» (нім. Gute Nacht!), що перекладається як доброї ночі[19].

3.2 Пори року та дні тижня (Jahreszeiten und Wochentage)

Назви пір року та днів тижня у баварському діалекті не сильно відрізняються від літературної німецької мови, однак певні відмінності все ж присутні. Здебільшого від літературної мови відрізняються роди слів, написання та вимова (див. табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Bairisch/ Баварська	Deutsch/ Німецька	Ukrainisch/ Українська
Der Winter	Der Winter	Зима
Das Fruahjahr/ der Auswärts	Der Frühling	Весна
Der Summa/ der Summer	Der Sommer	Літо
Der Hirst/ der Hirstcht	Der Herbst	Осінь

Лінгвістичні дослідження показали, що слово «der Winter» від старого німецького слова «winistar», початкове значення якого «геть, назовні». За основу цього слова німці взяли слова, що вказують на напрям руху «weg von» геть звідси. Вчені припускають, що це показувало те, що німці рахували роки від зими, таким чином саме зима ставала початком календарного року для німців та розділяла його на два основних сезони зиму та літо.

Що стосується слова «der Auswärts», варто зазначити, що згідно словника «Duden» воно відноситься до старої німецької та позначає період часу між кінцем зими та початком літа.

Етимологія назви пори року літо «der Summer» пов'язана із звуконаслідуванням і пішло від старого німецького слова «summen», що означало вібруючий звук, дзижчання або тиху розмову чи бурмотіння. Отже

назва «Summer» ототожнює пору року, для якої характерний шум комах та їх дзижчання.

Одним із припущень є те, що назва осені «der Hirscht» з'явилась у баварській мові внаслідок запозичення старого саксонського слова «herbist», що означало врожай. Іншим варіантом є те, що це слово походить від латинського слова «Carpere» - коса, серп. Вважають, що назва має у собі видозмінений корінь латинського слова, а таким чином іменник можна інтерпретувати, як час зрізу врожаю.

Щодо назв днів тижня, які є у баварській мові, то варто зазначити, що вони теж не сильно відрізняються від літературної мови, однак вони представлені декількома назвами для одного і того самого дня (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Bairisch/ Баварська	Deutsch/ Німецька	Ukrainisch/ Українська
Sunda, Sunndog, Sunter, Sunnta	Sonntag	Неділя
Manda, Mondog, Moda	Montag	Понеділок
Deanschdog, Irda, Irta, Irtag	Dienstag	Вівторок
Midwoch, Miggda, Micker, Micka	Mittwoch	Середа
Donnaschdog, Donnasdog, Pfinzta, Pfinztag, Pfinzter	Donnerstag	Четвер
Freida, Freider, Freidog, Freitag	Freitag	П'ятниця
Samsda, Samsdog, Samsta, Samstog	Samstag	Субота

Однією із особливостей є також те, що у баварській мові багато назв днів тижня закінчуються на -dog. У баварській мові «der Dog» означає день (нім. der Tag), саме тому більшість днів тижня мають саме такі закінчення.

Назва першого дня тижня «Sunndog» походить від імені бога сонця Геліоса та утворилась на латинський манер від слів «diēs sōlis» - сонячний день.

Назва понеділка прийшла до баварського діалекту та німецької мови зі шведської. У шведів є слово «måndag», яке було перекладом із пізньої латинської мови «diēs Lūnae», що перекладалося як день богині місяця Луни.

Назва вівторка потрапила до Німеччини близько 13 століття, але застосовуватись письмово воно почало близько 17 століття. Є припущення, що така назва для вівторка утворилась подібно до латинської назви вівторка «Mārtis diēs», на честь бога війни Марса. У німецькій інтерпретації використане ім'я бога війни Тіва (нім. Tīwaz).

Середа взяла свою назву від слів середина (нім. Mitte) та тиждень (нім. Woche). Це слово набуло широкого використання із поширенням християнства, що виштовхнуло із вжитку назву «woensdag» з якої походить сучасне англійське «Wednesday», яке утворилося на честь бога Вотана або Одіна.

Варто також звернути увагу на слово «Pfinztag», адже воно значно відрізняється від свого літературного варіанту. За своєю етимологією, це слово пов'язане із старогрецькою мовою (πέμπτη ἡμέρα – п'ятий день). Однак інший варіант назви дня «Donnasdog» пов'язаний із латинською та шведською мовою, а також міфологією та днем германського бога погоди Донера (Donner)[20].

П'ятницю назвали на честь богині кохання Фреї, дружини Одніна, ім'я якої має спільне коріння зі словом вільний (нім. frei). Назва п'ятниці утворена на латинський манер (лат. Veneris diēs), тобто так само включає у себе ім'я богині кохання.

На відміну від інших днів тижня, назва суботи прийшла до німецької мови не з латинської. Це слово утворилося від грецького варіанту давньоєврейського слова «šabbat». Існує також версія, що слово це слово прийшло на терени Німеччини від готсько-аріанської мисії.

3.3 Їжа та напої (Essen und Trinken)

Лексичні одиниці на тему їжі та напоїв у баварській мові також значно відрізняються від літературної німецької мови. Як раніше зазначалося, багато назв їжі та напоїв прийшли у баварський діалект з латинської, французької та італійської мови. Для початку розглянемо кілька назв основних баварських страв.

Нахн або Нахе – запечена верхня частина гомілки теляти чи свині (нім. Keule). Це слово походить від старого німецького слова сухожилля «Fußsehne». Однак, існує також версія, що це слово пішло від слова висіти, вішати «hängen».

Handel – запечена курятина (нім. gegrilltes Hähnchen). Така назва характерна для Баварії та Австрії та зазвичай зустрічається у розмовній мові.

Leberkäs – страви, що складаються з різного дрібно нарізаного запеченого м'яса, печінки та спецій (нім. Fleischkäse). Це слово бере свій початок від старонімецького слова «lebara», що перекладається як печінка. Оскільки раніше печінку вважали кровотворним органом, то вважають, що її назва походить від слова життя (нім. Leben, Sitz der Lebenssäft).

Knödel – страва з тіста або картоплі (нім. Kloß). Назва цієї страви походить від слова вузол «Knoten». Ця назва страви поширена у Баварії та Австрії.

Semmel – булочка, випічка. Як було описано раніше, це слово походить від латинського слова «simila», що перекладалося як дрібне борошно.

Wickerl – м'ясний рулет або рулет з тіста з начинкою (нім. Roulade)- Назва пішла від слова «Wickel» - рулон. У 12 столітті у старонімецькій мові це слово використовували, щоб описати клубок волокна для пряжі або пучок шерсті. Вважають також, що це слово перейняли з латинської мови.

У баварському діалекті існують також назви страв, етимологія яких і досі не визначена. Наприклад такі назви як «Reiberdatschi» картопляні млинці (нім. Kartoffelpuffer), «Spätzle» традиційний баварський макаронний виріб, «Fleischpflanztl» м'ясні кульки.

3.4 Баварські приказки та ідіоми

Однією із найбільш автентичних частин лексики можна вважати приказки, ідіоми та сталі вислови. Баварський діалект наповнений великою кількістю різноманітних висловів та приказок, які характерні тільки для цього діалекту. Приказки та вислови можуть стосуватися зовсім різних сфер життя, однак вони завжди несуть певний культурний код. Цікавість висловів та ідіом полягає у тому, що це фрази, які потрібно розглядати в цілому і часто буває важко зрозуміти, що означає та чи інша ідіома переклавши її. У цій частині розділу розглянуто кілька приказок та сталих висловлювань баварського діалекту.

A Hendl, a Brezn und an Obatztn! Дослівно можна перекласти як «курка, крендель та трохи сиру». Баварці використовують такий вислів, коли говорять про сильне відчуття голоду. Цей вислів описує велику порцію традиційних баварських страв, які змогла б з'їсти лише дуже голодна людина. Українським відповідником міг би стати вислів «Такий голодний, що з'їв би і слона!»

Ні для кого не секрет, що важливою частиною культури Баварії є пивоваріння. Саме тому багато крилатих висловів стосуються пива чи тостів. Яскравим прикладом є така фраза, як Oans, zwoa, gsuffa – традиційний баварський тост, який часто можна почути на святкуванні Октоберфесту. Цей тост є важливою частиною пивної культури Баварії. «Oans, zwoa, gsuffa» – це

рядки рефрену «In München steht ein Hofbräuhaus» - що означає, «Один, два, будьмо!»

Ще одним висловом, пов'язаним із пивною культурою є вислів «Liaba krumme Finger vom Kriaglhoiddn ois wiar an Buggl vo da Arbad!». Цей вираз зазвичай використовується робітниками, які за традицією випивають кухоль пива після робочого дня. Він прославляє баварське пиво і означає, що краще мати криві пальці від того, що ти тримаєш кухоль пива ніж померти від роботи. Перекласти цей вираз можна так - «краще мати криві пальці від пива ніж вмерти від роботи».

«Mei, mia duad as Herz so weh, wenn i vom Masskruag den Boden seh!» саме таку фразу можна почути від баварця, коли той допив свій кухоль пива. Перекласти цю фразу можна так «мені крається серце, коли я бачу дно пивного кухля».

Wos sogst – це баварський відповідник фразі «Wie bitte?», яку використовують для того, щоб перепитати у співрозмовника про що він говорив. Цю фразу часто можна почути серед баварців під час їх повсякденного спілкування.

Фразу «Was auf» – використовують для того, щоб попередити співрозмовника про якусь небезпеку. Літературний еквівалент – це німецьке «Pass auf», що перекладається на українську, як обережно, вважай. З цією фразою у баварській мові існує також вираз «Was auf, dass da dai Rozgloggn ned d' Fiass obschlogt», що використовують як застереження для хворої на застуду людини. Цей вираз можна перекласти як «Якщо ти застудився, то тобі слід залишатися вдома і уникати скупчень людей»

Наu di hera, dann samma mehra – це вислів, який є досить поширеним серед баварців. Зазвичай він використовується як запрошення. Таким висловом баварці можуть запросити вас приєднатися до їх компанії чи присісти за їх столик у ресторані чи кафе. Цей вираз можна перекласти як «сідай, нас буде більше».

Helldagod використовують, щоб побажати здоров'я людині, яка чихнула. На відміну від літературної німецької мови (нім. Gesundheit!) баварське слово має релігійну основу і походить від слів «Hilf dir Gott», що українською означає «нехай допоможе тобі Бог».

Одним із дуже відомих та поширених баварських висловів є «I mog di». Цей вислів означає «ти мені подобаєшся». Його еквівалентом у літературній німецькій мові є вислів «Ich mag dich». У наш час «I mog di» часто зустрічається як надпис на речах з символікою Октоберфесту, що підкреслює баварське походження свята.

Для того щоб показати своє небажання виконувати якусь роботу, баварці використовують такий вислів «Kinna dad i scho, oba meng dua i ned». Перекласти цей вислів можна як, «я можу, але не хочу».

Schleich di! – дещо грубий вислів, який можна віднести до образливих слів. Цей вислів використовують для того, щоб вигнати когось. Перекласти його можна як – зникни або геть звідси. Еквівалентом цьому вислову може бути літературне німецьке слово «Verschwinde!».

Wo is'ns Haisl? або I geh amoi aufs Heisl використовують, коли хочуть запитати де знаходиться вбиральня або попередити, що хтось іде до вбиральні. Баварське слово «Haisl» означає «вбиральня». Літературними еквівалентами можуть бути фрази «Wo finde ich denn die Toilette?» або «Ich gehe mal auf die Toilette!».

Одна із відомих баварських ідіом, що означає «я не дурний», або «не бути дурним» – є ідіома «I kimm ned auf der Brennsubb'n daher!».

A Mehlspeis zum Umhängen – «дурня», «безглуздя». Використовуючи цей вислів баварці позначають щось неможливе чи безглузде, невідоме або щось таке, що немає сенсу.

As Hundertste schmeckt eahm ned – це ідіома, яка позначає перебірливу та надто вимогливу людину, яка часто невдоволена тим, що їй пропонують.

Auf oan Sitzt – вислів, який означає зробити щось за один раз. Наприклад, «Der sauft a Hoibe auf oan Sitz» - «він випиває кухоль пива за один раз».

Da Kaas is bissn цей вираз означає, що щось завершено. «Справа закрыта» або «справа завершена», так можна перекласти баварський вираз.

Da Ober sticht an Unter цей вираз позначає робочу ієрархію між керівником та підлеглим. Цей вираз походить від карткової гри, де верхня карта покриває нижню. Верхня карта позначає керівника, а нижня підлеглого.

Den/die konnst in da Pfeiff raacha – це позначає зневажливе засудження людини, яка не вміє робити ніякої роботи. Українським еквівалентом може бути вислів «мати дві ліві руки». Ще одним висловом із таким самим значенням є вислів «Der/die is koan Schuss Buiva wert».

Der/die kennt se hint und vorn ned aus. Так говорять про людину, яка нічого не знає та є абсолютно не компетентна у якомусь питанні.

3.5 Пестливі слова у баварській мові

Не зважаючи на те, що баварці достатньо обережно говорять про свої почуття, баварському діалекті існує велика кількість пестливих слів, які характерні виключно цьому діалекту. Велика кількість пестливих слів – це назви різноманітних тваринок у пестливій формі. Варто зазначити, що на відміну від літературної німецької мови, яка має суфікс -chen для утворення пестливої форми слова, у баварській мові відрізняється суфікс. У багатьох пестливих формах слів баварці використовують суфікс -l або -rl (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Баварський діалект	Німецька мова	Український переклад
Bärli	Bärchen	Ведмежатко, ведмедик

Mausibärli	Mäusebärchen	Плюшевий ведмедик
Bazi	Spitzbub, Schelm	Негідник, розбишака
Butzal/ Butzerl	Baby	Малятко, пупсик
Engerl	Engelchen	Янголятко
Herzallerliebsta/ Herzallerliebster	Herzallerliebster	Наймиліша/ наймиліший
Holde	Holde	Дорогий
Kloane	Kleine	Маленький
Liabste/ liabsta/ liabster	Liebster	Найкоханіший
Katzal/ Katzerl	Kätzchen	Котик
Spatzl/ Spotzl	Kleiner Spatz/ Spätzchen	Горобчик, горобченятко (для чоловіків)

Окрім пестливих слів у баварській мові існують також певні пестливі фрази, які характерні виключно для цієї говірки. До прикладу, «Mogst a Busserl?» - що перекладається як «хочеш поцілуночок?». Така назва поцілунку «Busserl» відрізняється від стандартної німецької назви, а також може мати іншу форму «Bussl».

Вираз «Du bist aba a netts Madl» можна вважати баварським компліментом. Він означає «ти дуже мила дівчина». У цьому виразі використовується баварське слово «Madl», що є синонімом літературному слову «Fräulein» - молода леді, незаміжня молода дівчина.

Найпоширенішим баварським пестливим виразом є вираз «I mog di», що перекладається як ти мені подобаєшся (нім. ich mag dich). Цей вираз використовують щоб сказати своєму партнерові про почуття.

ВИСНОВКИ

Лексичний склад баварської мови дуже різноманітний та наповнений, однак часто значно відрізняється від літературної німецької мови. Велика частка лексики баварської мови утворилася кілька століть назад, однак і досі залишилася у повсякденному вжитку.

Підсумовуючи усе вищеописане, можна сказати, що велика кількість лексичних одиниць, що позначають привітання та прощання, дні тижня чи пори року, назви напоїв, страв та продуктів харчування потрапили до баварської мови внаслідок взаємодії із латинською мовою.

Велика кількість баварської лексики запозичена з французької мови, що трапилося внаслідок певних історичних подій, що описані у другому розділі цієї роботи.

Варто зазначити, що вивчаючи баварський діалект постає гостра потреба у спеціалізованому баварському словнику, через кардинальні відмінності лексичного наповнення цієї говірки від літературної німецької мови.

Важливим аспектом є також те, що лексичні одиниці діалекту тісно пов'язані із культурою та традиціями Баварії. Так, із описаних вище лексичних одиниць, можна помітити, що велика кількість приказок та крилатих висловів пов'язані із культурою пивоваріння, що широко розповсюджена на території Баварії та, фактично, є її візитною карткою.

Однак, не можна не згадати про те, що баварський діалект залишається маловивченою мовною системою, що значно ускладнює роботу із пошуком та тлумаченням лексичного наповнення цієї говірки. Важливим кроком до вивчення цього діалекту стало формування «Великого баварського словника», над яким працює Руперт Франк, який створює вдосконалену електронну версію книги «Баварський словник» (нім. «Bayerischen Wörterbuch»), що була написана мовознавцем та бібліотекарем Йоганом Андреасом Шмеллером.

РОЗДІЛ 4

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БАВАРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Окрім фонетичних та лексичних особливостей баварський діалект також має певні особливі морфологічні характеристики, які включають в себе синтаксичні та граматичні характеристики, що відмінні від літературної німецької мови. Хоча дехто вважає, що баварський діалект – це лише спрощена форма літературної мови, але певні морфологічні характеристики можуть довести високий рівень розвитку цієї мови. Серед таких особливостей можуть бути різні граматичні форми, вживання артиклів, яке не підпадає під правила літературної мови. У цьому розділі висвітлені основні морфологічні характеристики притаманні баварському діалекту.

4.1. Артиклі

Так само як і в літературній німецькій мові, у баварському діалекті рід іменника визначається за допомогою артикля, де *der* – артикль чоловічого роду, *die* - жіночого роду, а *das* - середнього роду. Однак, для баварського діалекту, на відміну від літературної німецької мови характерне вживання артиклів також і для людських імен. Для чоловічих імен вживають артикль чоловічого роду – *der*, а для жіночих - *die*. Наприклад, *die Eva, der Herman, der Bernhard*[26].

Часто артиклі у діалекті редукуються. Так артикль *der* переходить у *da*, *die* редукується до *d'*, а *das* до *as*. Наприклад, *da Mo* – чоловік (нім. *der Mann*), *d' Frau* - жінка (нім. *die Frau*), *as Kind* – дитина (нім. *das Kind*). Неозначені артиклі також потрапили під редукцію. У баварській мові неозначені артиклі *ein, eine* змінилися на *a, a Mann, a Frau, a Kind*.

Стосовно родів іменника у баварському діалекті, то зазвичай рід збігається із літературною німецькою. Однак, у баварському є і відмінні випадки, до

прикладу, da (der) Butter - масло (нім. die Butter), as (das) Teller - тарілка (нім. der Teller), da (der) Benzin - бензин (das Benzin).

Роль артиклів полягає не тільки у тому, щоб визначати рід іменника, вони також вказують на використання відмінків. У баварській мові, на відміну від літературної мови, є три відмінки: називний (Nominativ), давальний (Dativ) та знахідний (Akkusativ). Родовий відмінок (Genitiv) утворюється за допомогою прийменників vo та von та займенників sei та ihr та іменником у давальному відмінку. До прикладу, d` Bruin vo da Muadda is hi – «мамینی окуляри зламані» (нім. Mamas Brille ist kaputt)[19].

Варто також зазначити, що баварці використовують артиклі частіше ніж носії літературної німецької мови. Вживання артиклів у діалекті характерне для імен, назв професій, назви членів родини, абстрактних термінів чи назв речовин. У баварській мові часто можна почути такі варіанти використання артиклів з іменами, як der Franz Josef Strauß, die Marlene Dietrich, der Adenauer. Sei Onkl is a Milljonea - його дядько мільйонер (нім. Sein Onkel ist Millionär), на прикладі цього виразу можна простежити використання артикля із назвою члена родини[21; 115].

4.2. Рід слова

Велика кількість слів у баварському діалекті має відмінності від літературної німецької мови щодо роду слів. Також часто буває помітно, що рід іменника зовсім не співпадає із природно статю предмета чи істоти. Таке явище можна помітити аналізуючи такі слова «der Weisel» - бджолина матка, це слово чоловічого роду, однак з точки зору біології має жіночу стать. Ще одним прикладом може бути слово «das Weib» - жінка, дівчина. Аналізуючи це слово, помічаємо що його рід – середній, однак біологічно цей іменник жіночої статі. Цетнер стверджує, що рід є невід'ємною частиною мовної форми слова, однак не завжди може співпадати та залежати від його

біологічної статі. Отже, граматичні роди позначають виключно граматичну категорію іменника і мають виключно формальну граматичну природу[21; 121].

За граматиною Duden існує понад 100 випадків невідповідності між біологічними та граматичними родами іменників у літературній німецькій мові. Що стосується баварського діалекту, то роди іменників у ньому визначалися відповідно до старого мовного вжитку, де рід предмету міг бути різним через різні уявлення про те, що предмет позначає. Однак, у сучасному баварському діалекті є також слова, що запозичили свій рід з літературної німецької мови.

На формування роду іменника часто впливають різноманітні фонетичні фактори або походження слова. Наприклад, наявність закінчення -e у деяких словах також визначає рід «die Spitze» - кінчик та «der Spitz» - точка. Для багатьох слів у визначенні роду грає велику роль їх походження. До прикладу, «das Teller» тарілка, що пішло від слова «tälrpret» тобто дошка для нарізки (нім. Schneidbrett) має артикль das від «das Brett» - дошка. Попередньо згадане слово «der Butter» - масло, своїм родом також завдячує своєму походженню, оскільки це слово прийшло у німецьку мову з латини «butyrum» воно має чоловічий рід, як і в інших мовах, що запозичили це слово з латини (італ. il burro), (грец. boutyron), (франц. le beurre)[21; 121].

Різна форма слова позначає різну стать також у таких словах: «der Schnack» - змія (нім. die Schnake), «der Schneck» - равлик (нім. die Schnecke), «der Schurz» - фартух (нім. die Schürze).

До чоловічого роду баварці відносять такі слова як «der Kartoffel» - картопля (нім. die Kartoffel), der Zwiebel – цибуля (нім. die Zwiebel), der Werkzeug – інструмент (нім. das Werkzeug), der Gehalt – зарплата (нім. das Gehalt). Багато іншомовних запозичень у баварській мові також відносяться до чоловічого роду. Наприклад, der Lexikon – лексика (das Lexikon), der Benzin – бензин (нім.

das Benzin), der Thermometer – термометр (нім. das Thermometer), der Datum - дата (нім. das Datum).

Також варто зазначити, що говорячи про оцінки, баварці не використовують артикль, а також повністю змінюють форму слова. Тому у баварській мові ви не почуєте «Eins» чи «Zwei» для позначення хорошої оцінки, а почуєте форми «Einser» та «Zweier». Замість «Fünf» та «Sechs» для низьких шкільних оцінок, використовують слова «Fünfer» та «Sechser».

Велика кількість іменників чоловічого роду у баварській мові показує її схильність до маскулінізації. Саме через це існують розбіжності між родами літературної німецької мови та баварського діалекту[21; 122].

4.3. Займенники

Особові займенники у баварському діалекті дещо відмінні від літературної німецької мови. У таблиці наведені форми та відмінювання займенників однини (див. табл. 4.1).

Таблиця 4.1

	Ich – я	Du – ти	Er - він	Sie – вона	Es – воно
Nom.	i	du	er/ a	sie	es/ 's
Dat.	mir/ mia	dir	eahm	ihr/ ihra	Eahm
Akk.	mi	di	n	s'	as/'s

Для дієслів другої особи однини, також характерне закінчення -d, що утворилося внаслідок скорочення займенника du, таке скорочення було характерне ще старонімецькій мові, наприклад, «du issd» - ти їси (нім. du isst) . Що стосовно займенників 1-3 особи множини, то вони мають наступну будову та відмінювання (див. табл. 4.2).

Таблиця 4.2

	Wir - ми	Ihr - вони	Sie – ви
Nom.	mia/ ma	ihr/ ös/ es	sie/ sa/ s'
Dat.	uns	eich/ enk	Eahna
Akk.	uns	eich/ enk	s'

Відносні займенники (Relativpronomina) у баварській мові значно відрізняються від літературної німецької мови. Для них характерне вживання артикля та частки wo. Так, до прикладу, відносні займенники derjenige, welcher змінюються на der або der wo, diejenige, welche – на de, de wo, а dasjenige, welches змінюються на dös, des/dös wo. Наприклад, des is des Apartment, wo in da Zeitung steht – нім. das ist das Appartement, das in der Zeitung steht – це та квартира, яка є в газеті.

Присвійні займенники також мають деякі відмінності від стандартної німецької мови. Вони мають свої особливі форми відмінювання, а також форми однини та множини[17] (див. табл. 4.3; 4,4).

Таблиця 4.3

	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	Множина
Nom.	mei	Mei	Mei	meine
Dat.	meim	Meina	Meim	meine
Akk.	mein	Mei	Mei	Meine

Таблиця 4.4

Mein	dein	sein	Ihr	unser	euer	ihr
mei	dei	sei	iara	unsa	Engga	eana

4.4. Прикметники

Прикметники у баварській мові мають дві форми – довгу та коротку. Коротка форма прикметника використовується тоді, коли прикметник у предикативній позиції, тобто утворює присудок із допоміжним дієсловом *sei*. Наприклад, «*es is rosa*» воно рожеве. Довга форма прикметника використовується якщо він вживається для означення іменника, до прикладу, «*rosane Gwand*». Різниця між довгою та короткою формою прикметника часто полягає у кінцевих голосних, які наявні у довгих формах та відсутні у коротких.

Як і в літературній німецькій мові прикметники, які дають ознаку іменнику, у баварському діалекті також відмінюються. Відмінювання прикметника може змінюватись залежно від артикля іменника, який він характеризує. Внаслідок відмінювання прикметники, як і у літературній мові, змінюють закінчення (див. табл. 4.5).

Таблиця 4.5

Неозначений артикль	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Nom.	a schena Mo	a schene Frau	a schens Kind
Dat.	am schena Mo	ana schenan Frau	am schena Kind
Akk.	an schena Mo	a schene Frau	a schens Kind

Отже, внаслідок відмінювання прикметників, що стоять перед іменником із неозначеним артиклем, у чоловічому роді з'являється закінчення -na, у жіночому роді -ne та -nan, а у середньому -ns та -na.

Прикметник, що стоїть біля іменника із означеним артиклем змінює закінчення лише, яке відрізняється від відмінювання прикметника з

іменником з неозначеним артиклем, лише у називному відмінку чоловічого роду та у всіх відмінках середнього роду (див. табл. 4.6).

Таблиця 4.6

Означений артикль	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід
Nom.	da schene Mo	d' schene Frau	as schene Kind
Dat.	m schena Mo	da schenan Frau	am schenan Kind
Akk.	n schena Mo	d' schene Frau	as schene Kind

У баварському діалекті також прослідковуються певні особливості вживання ступенів порівняння прикметників. Основною особливістю є те, що баварці не використовують найвищу форму порівняння – суперлатив, а замість неї вживають вищу, основна функція якої – порівняння. Прикладом можуть слугувати такі прикметники «de mearan» - найбільший (нім. die meisten), «am lengan» - найдовший (нім. am längsten) або «am diaffan» - найглибший (нім. am tiefsten).

Часто у баварській мові для утворені вищого ступеня порівняння прикметників використовують суфікс – a. Таку тенденцію можна прослідкувати аналізуючи ряд прикметників: gscheid – gscheida; розумний – розумніший (нім. klug), nei – neiga/neicha; новий – більш новий (нім. neu), schiach – schiacha; жахливий – жахливіший (нім. hässlich).

Як і в літературній німецькій мові, у баварській говірці деякі прикметники мають свої особливі форми, які можна вважати виключеннями. До прикладу, guad – bessa – am bessan (нім. gut) добре – краще – найкраще; drea – dreiriga – am dreirigan (нім. teure) дорогий – дорожчий – найдорожчий; städ – leisa – am leisan (нім. leise) тихий – тихіший – найтихіший[21; 111].

4.5. Морфологічні особливості дієслів

Для інфінітиву дієслова та формування дієслова минулого часу відіграє важливу роль вокалізація закінчення -en. Інфінітиви дієслів у баварській мові можуть реалізуватися по різному, в залежності від фонетичного середовища кореня дієслова. Внаслідок цього закінчення -en або -n може змінюватися на -m чи -ng. До прикладу, у слові «redn» - говорити присутнє закінчення -n (нім. reden), однак воно змінюється на -m у слові «lebм» - жити (нім. leben).

У баварській мові, так само, як і в літературній німецькій мові, розрізняють два типи дієслів, сильні та слабкі дієслова, відповідно цього розмежування можна прослідкувати відмінності у відмінюванні дієслів.

Стосовно загального відмінювання дієслів, то у ньому можна прослідкувати відмінності від відмінювання у літературній німецькій мові. В першу чергу це стосується першої особи однини, для якої характерне зникнення закінчення -e, яке є в літературній мові, наприклад, ich läf - я йду (нім. ich laufe). У другій особі множини до дієслова додають закінчення -tsl або -ds, де -s виступає як особовий займенник eslia läffds - вони йдуть (нім. ihr lauft). Дієслова, корінь яких закінчується на -t чи -d, мають простіше відмінювання на відміну від літературної мови. До таких слів додається закінчення -e у другій та третій особі однини та у другій особі множини.

В загальному для відмінювання дієслів характерні різні закінчення. Так перша особа однини має нульове закінчення, друга особа однини утворюється за допомогою закінчення -sd, а третя особа однини за допомогою закінчення -d. У множині для першої особи характерні закінчення -n та -ma, для другої особи - -ds, а для третьої -n та -nd [21; 100].

4.6. Модальні дієслова

Баварська мова, як і літературна німецька мова має кілька модальних дієслів, які допомагають формувати певні граматичні конструкції. До модальних дієслів входять: *deaffa* – дозволяти (нім. *dürfen*), *kina* - могли (нім. *können*), *meng* - хотіти (нім. *mögen*), *miaßn* – бути повинним (нім. *müssen*), *woin* - хотіти (нім. *wollen*). При відмінюванні у модальних дієсловах часто відбувається заміна голосної, а у третій особі однини з'являється нульове закінчення. Приклади відмінювання модальних дієслів у баварській мові можна побачити у таблиці 4.7.

Таблиця 4.7

	deaffa	kina	meng	miaßn	woin
Ich	i deaf	i ko	i mäg	i mua	i wui
Du	du deafst	du käst	du mägst	du muaßt	du wuist
Er sie es	er deaf	er kä	er mäg	er mua	er wui
Wir	mia deaffan	mia kinan	mia meng	mia miaßt	mia wuin
Ihr	eß deafts	eß kints	eß megts	eß miaßts	eß wuits
Sie	se deaffan	se kinan	se mengt	se miaßn	se wuint

Аналізуючи відмінювання модальних дієслів, можна стверджувати, що дієслово у третій формі однини часто збігається із початковою формою модального дієслова, або має закінчення -n. Для другої особи однини при відмінюванні характерна поява закінчення -ts.

4.7. Кон'юнктив

У баварській, як і у літературній німецькій мові існує форма кон'юнктив, яка використовується для умовного способу. *Der Konjunktiv des Präsens*, тобто умовний спосіб у теперішнього часу у баварському розмовному діалекті фактично зник. Залишилися лише поодинокі вирази, які містять у собі

таку форму, до прикладу «Heif da God» - будь здоровий (нім. Helf dir Gott) або вираз «Goddsaidangg» - дякувати Богові (Gott sei Dank).

Що стосується Konjunktiv II, який походить від форми минулого часу (Präteritum) але не позначає його, то він і досі залишається доволі поширеним явищем у баварському діалекті. Така форма використовується для того, щоб виразити щось нереальне, бажане або можливе. За допомогою діалектичного суфіксу -ad, у баварському діалекті можливе створення однослівної форми Konjunktiv II. Для кожного дієслова, окрім слів haben (мати) та sein (бути) у баварському діалекті можна утворити просту форму Konjunktiv II. Наприклад, і drogad – я несучу (нім. ich trüge), I lassad - я залишаю (нім. ließe).

Відмінювання дієслів hām (нім. haben) та sei (нім. sein) може мати декілька різних форм, які характерні для певної території, та відбувається наступним чином (див. табл. 4.8).

Таблиця 4.8

Person	sei	hām
Ich	wār/ wārad	hedd
Du	wäst/ wārast	hest
Er/ sie/ es	wār/ wārad	hedd
Wir	wän/ wāradn	heddn
Ihr	wäts/ wārats	hets
Sie	wän/ wäeadn	heddn

За таким самим принципом, що і Konjunktiv II у баварській мові будуються форми Partizip I, тобто до дієслова додається закінчення -ad. До прикладу, drenzad – плакати (нім. weinend), brennad - палати (нім. brennend). Можна сказати, що баварське закінчення -ad, при утворенні Partizip I, є відповідником стандартного -end. У баварському діалекті Partizip I часто використовується для позначення властивостей предмету, а не для того щоб показати миттєву дію, як це буває у літературній мові. Для того щоб зобразити

миттєву дію баварці використовують такі форми, як a Frau, de wo kochd – жінка, що готує. У такій формі замість Partizip I використовують інші граматичні форми.

Однією із особливостей баварського діалекту є також вживання Partizip I із werden. Цетнер припускає, що така конструкція не описує початок дії, а скоріше вказує на входження предмету у певний стан. Таке припущення у 1821 році зробив також і Дж. А. Шмеллер. Це явище можна спостерігати у таких прикладах: es wead rengad – починає дощити (нім. es fängt zu regnen an/ das Wetter wird regnerisch), sie wird redend – вона починає говорити (нім. sie fängt zu reden an), er wird lauffend – він починає бігти (нім. er fängt zu laufen an). Виходячи з цього Цетнер також припускає, що Partizip I у таких словосполученнях, скоріше відіграє роль прикметника, а не дієслівної форми[21; 105].

ВИСНОВКИ

У цьому розділі було проведено загальне дослідження морфологічних особливостей баварського діалекту та здійснено порівняльний аналіз морфологічних характеристик із літературною німецькою мовою. Внаслідок чого вдалося виокремити кілька груп основних морфологічних характеристик діалекту.

Отже, підсумовуючи усе вищеописане, можна зазначити, що баварський діалект морфологічно значно відрізняється від літературної німецької мови. Морфологічні відмінності від літературного мовного стандарту можна помітити у різних частинах мови, а також при побудові різноманітних граматичних форм, таких як Konjunktiv чи Partizip I.

До морфологічних особливостей баварського діалекту можна також віднести зміни у формах слів під час відмінювання прикметників, модальних дієслів, займенників та іменників з артиклем. Варто зазначити, що у баварському діалекті форма слова також впливає на визначення роду іменника, а відповідно і на форму артикля.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було здійснено загальне дослідження баварського діалекту. Дослідження було проведено у кілька етапів та містить теоретичну та практичну частину. Дослідження було реалізоване за допомогою виконання попередньо поставлених завдань.

У теоретичній частині магістерської роботи, було розкрито ряд завдань, що були поставлені перед виконанням дослідження. Були детально описані основні історичні та соціолінгвістичні чинники, що впливали на формування та становлення баварського діалекту, з'ясовано та охарактеризовано історичні етапи його розвитку. Також було проаналізовано інформацію про історичні події, що спричинили іншомовний вплив на баварський діалект, а також інформацію та приклади іншомовних запозичень, що увійшли до лексичної системи баварської мови. У дослідженні було виконано діахронічний аналіз баварського діалекту та зібрано інформацію про твори у яких зустрічалася баварська мова.

Практична частина дослідження, викладена присвячена аналізу баварського діалекту з боку фонетики, лексикології та морфології.

У дослідженні було охарактеризовано та проаналізовано загальні та регіональні фонетичні особливості говірки. Усі описані фонетичні явища були продемонстровані на прикладах та були порівняні із літературним еквівалентом.

Також у кваліфікаційній роботі було вивчено лексику баварського діалекту. Уся лексика описана у розділі була знайдена у великому баварському словнику та була описана та проаналізована за допомогою словника Duden та DWDS (Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache). Дослідження також містить інформацію про етимологію описаних лексичних одиниць, їх походження та використання, літературний еквівалент німецькою мовою та український переклад.

Здійснено детальний аналіз морфологічних характеристик баварського діалекту. Проаналізовано утворення родів іменників, відмінювання модальних дієслів, прикметників та займенників. Цей розділ також містить приклади усіх описаних морфологічних явищ.

Як підсумок, можна зазначити, що баварська діалект досі недостатньо вивчений і тільки починає привертати увагу науковців. Вивчення та дослідження баварського діалекту може стати рушійною силою у його збереженні, адже саме цей діалект віднесено до зникаючих мов. Ґрунтовне вивчення діалекту дасть змогу зберегти не тільки унікальну говірку, яка у свій час дала поштовх розвитку сучасної літературної німецької мови, а також є особливою рисою унікальної етнічної групи, яка має свої історичні мовні традиції.

Наукова цінність цього дослідження полягає у можливості використання поданої інформації під час формування різноманітних мовознавчих дисциплін, зокрема тих, що пов'язані із глибоким вивченням німецької мови та діалектики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров О. А. Зарубежная немецкая диалектология: от прошлого к современности / О. А. Александров., 2012. – 270 с.
2. Григорьева О. П. Исторические особенности немецких диалектов и их взаимосвязь с современным немецким языком / О. П. Григорьева. // Вісник ВГУ. – 2005. – С. 41 – 44.
3. Соколова А. М. Варварские правды / А. М. Соколова., 1969.
4. Bosl K. Bayerische Geschichte / Karl Bosl. – München: Weltenburger Akademie, 1979
5. Loester B. A comparison of the language situations of Bavarian and Scots [Електронний ресурс] / Barbara Loester // Academia. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/1053921/A_comparison_of_the_language_situations_of_Bavarian_and_Scots.
6. Горшкова Е. А. Фонетические и лексико-семантические особенности баварского диалекта / Е. А. Горшкова. // Студентські публікації. – С. 152 – 155.
7. Noelliste E. Bavarian German <i>r</i>Flapping: Evidence for a dialectspecific sonority hierarchy [Електронний ресурс] / Erin Noelliste. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.glossa-journal.org/articles/10.5334/gjgl.789/print/>.
8. Werner L. The Decline of German Dialect [Електронний ресурс] / Leopold Werner. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00437956.1959.11659689>.
9. Schmidhuber A. Dialect diversity in Bavaria [Електронний ресурс] / Alexandra Schmidhuber. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.invest-in-bavaria.com/en/blog/post/dialects-and-linguistic-diversity-in-bavaria.html>.

10. Pecinovsky L. The Sound and the Fury: Comparative Sociolinguistic Studies in German [Електронний ресурс] / Logan Pecinovsky // Western Michigan University. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=3203&context=honors_theses.
11. Lebendige Dialekte an bayerischen Schulen – München: Bayerisches Stadsministerium für Unterricht und Kultur, 2019. – 108 с.
12. Süddeutsche Zeitung. Französischer Einfluss im Bairischen [Електронний ресурс] / Süddeutsche Zeitung // Süddeutsche Zeitung. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sueddeutsche.de/bayern/franzoesischer-einfluss-im-bairischen-napoleon-der-alte-lackl-1.1579240-2>.
13. Кратцер Г. Französischer Einfluss im Bairischen [Електронний ресурс] / Ганц Кратцер // Süddeutsche Zeitung. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sueddeutsche.de/bayern/franzoesischer-einfluss-im-bairischen-napoleon-der-alte-lackl-1.1579240>.
14. Ніколаєвський Т. Der Einfluss des Französischen auf die deutsche Sprache [Електронний ресурс] / Тобіас Ніколаєвський. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.crosslingua.de/de/sprachenblog-beitrag/apropos-der-einfluss-des-franzoesischen-auf-die-deutsche-sprache>.
15. Rowley A. Warum hat der bayerische Dialekt so viele Gemeinsamkeiten mit der englischen Sprache? [Електронний ресурс] / Anthony Rowley. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://academicworld.net/archiv/warum-hat-der-bayerische-dialekt-so-viele-gemeinsamkeiten-mit-der-englischen-sprache/>.
16. Mittermaier S. Jeder Bayer spricht Latein [Електронний ресурс] / Susanne Mittermaier. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.traunsteiner-tagblatt.de/das-traunsteiner-tagblatt/chiemgau-blaetter/chiemgau-blaetter-2020_ausgabe,-jeder-bayer-spricht-latein-_chid,972.html.

17. Knoerrich I. Romanismen im Bairischen: ein kommentiertes Wörterbuch mit Karten des Sprachatlasses Oberbayern (SOB) und des Kleinen Bayerischen Sprachatlasses (KBSA) sowie eine Diskussion zu Morphosyntax und Syntax : дис. канд. філ. наук / Knoerrich Isabel – München, 2005. – 191 с.
18. Warum nicht „Pfiat di“ statt „Tschüss“ [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.mittelbayerische.de/bayern/dialekt>
19. Rupert F. Bairisches Wörterbuch [Електронний ресурс] / Frank Rupert – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bayrisches-woerterbuch.de/>.
20. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dwds.de/wb/Pfinztag>.
21. Zehetner L. Das Bairische Dialektbuch / Ludwig Zehetner. – Мюнхен: С. Н. Beck München, 1985. – 300 с.
22. Hildebrandslied [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/deutsch-abitur/artikel/hildebrandslied#>.
23. Дурстхоф Г. Карл Великий, первый европеец [Електронний ресурс] / Галина Дурстхоф. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.dw.com>
24. Pfeffer T. Warum wir die bairische Sprache retten sollten [Електронний ресурс] / Thomas Pfeffer. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.hogn.de/2017/04/20/3-so-schauts-aus/warum-wir-die-bairische-sprache-retten-sollten-gastkommentar-thomas-pfeffer-lalling/96067>.
25. Екологія Австрії: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/ecology/21362/>.
26. Bülow L. Variation und Wandel der Pluralformen von sein in den Dialekten Salzburgs [Електронний ресурс] / Lars Bülow // Universität Salzburg – Режим доступу до ресурсу:

https://www.researchgate.net/publication/338739467_Variation_und_Wandel_der_Pluralformen_von_sein_in_den_Dialekten_Salzburgs.

27. Пилипенко Р. Є. Медійна роль німецьких діалектів / Р. Є. Пилипенко. // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2011. – №20. – С. 358 – 363.
28. Bondarenko E. V. Evolution of the Bavarian dialect lexical system [Електронний ресурс] / E. V. Bondarenko, N. A. Kalinina, F. Kramer. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://rllinguistics.ru/en/journal/article/622/>.
29. Schmeller J. Bayerisches Wörterbuch / Johann Schmeller. – München, 1837. – 1264 с.
30. Глущенко В. Ф. Де Соссюр про мову як систему: переосмислення концепції видатного лінгвіста з функціонально-прагматичних позицій / В. Глущенко, В. Святченко. // Наукові записки. – 2018. – №175. – С. 366 – 371.